

บทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนความเก่า

ตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง

พิมพ์ในจารพระราชทานเพลิงศพ

จางวางโท

พระยามนตรีสุริยวงศ์ ดำรงราชบุรณเขตล กมลภักดีพิริยพาหะ

(ฉี บุนนาค)

ปม. ทจว. ตช. รัตน วปร ๓. รจพ. ๑๓๑ องคมนตรี

๕ ๔
เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๘

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

คำนำ

เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง เป็นตอนที่
เสภาชอชบักกันแพร่หลาย กล่าวกันมาว่า สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหา
ศรีสุริยวงศ์ชอชบักแต่ตอนนั้นตอนเดียว พระแสนทองฟ้า บอง ชิงเป็น
คนชบเสภาที่เลื่องลืออยู่ในแขวงจังหวัดราชบุรี เคยเป็นคนชบเสภาของ
สมเด็จพระเจ้าพระยา ฯ ชบแค่ตอนนั้นตอนเดียว เหตุที่ชอชเสภาตอนขุนแผน
ขึ้นเรือนขุนช้างกันแพร่หลายนั้น เพราะเรื่องตรงนพงชบชบนี้ แลส่วน
ที่แต่งชบเสภาที่แต่งนี้ ส่วนวันที่ชบชบกันเป็นสามัญเช่นพิมพ์ไว้ในตอน
ที่ ๑๗ เล่ม ๒ เสภาชบชบห่อพระสมุทวชิรญาณ กล่าวกันมาว่าเป็นพระ
ราชสีนพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แต่ที่ในห่อพระ
สมุท ฯ ยังมีเสภาตอนเดียวกันนี้เป็นส่วนอื่นอีก ๒ ส่วน ส่วนที่ ๑
ได้ชบชบมาหน้าสมุทเดี่ยว ส่วนที่ ๒ มีเกอชบชบบริภณทงตอน อ่าน
สังเกตคส่วนทั้ง ๒ นั้น เห็นประหลาทชบชบที่ละม้ายคล้ายคลึงกัน
หรือแม่ทเหมือนกันที่เดียวก็ชบชบเสภาชบชบกล่าวว่าเป็นพระราชสีนพนธ์อยู่
หลายแห่ง เป็นทางสันนิษฐานว่าจะเป้นชบชบเดิมชบชบพระราชสีนพนธ์ทวง
แก้ไขไปจากชบชบเหล่านี้ หรือชบชบเหล่านี้แก้ไขไปจากชบชบพระราชสีนพนธ์
ชบชบเห็นว่าผู้ศึกษาวรรณคดีน่าจะพิจารณา

หนึ่งชบชบเสภาตอนนั้นห่อพระสมุท ฯ ได้อนุญาตให้พิมพ์ไปครั้ง
หนึ่งแล้ว แต่ยังมีจำนวนน้อยไม่แพร่หลาย ชบชบเจ้าภาพการศพ
พระยามนตรีสุริยวงศ์ ไคว่จะพิมพ์แจกในการพระราชทานเพลิงศพนั้น

(๒)

อีกครึ่งหนึ่ง มาขออนุญาตพิมพ์เป็นครั้งที่ ๒ จึงอนุญาตให้พิมพ์ใน
สมุดเล่มนี้ หวังว่าผู้ที่ได้รับไปจะพอใจเป็นส่วนมาก
อนึ่งในการพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ เจ้าภาพวารสารได้จัดประวัติของผู้
มรณะส่งมา ขอให้เรียบเรียงไว้เป็นทรลลภด้วย จึงได้เรียงพิมพ์ไว้
ต่อท้ายค่านาน

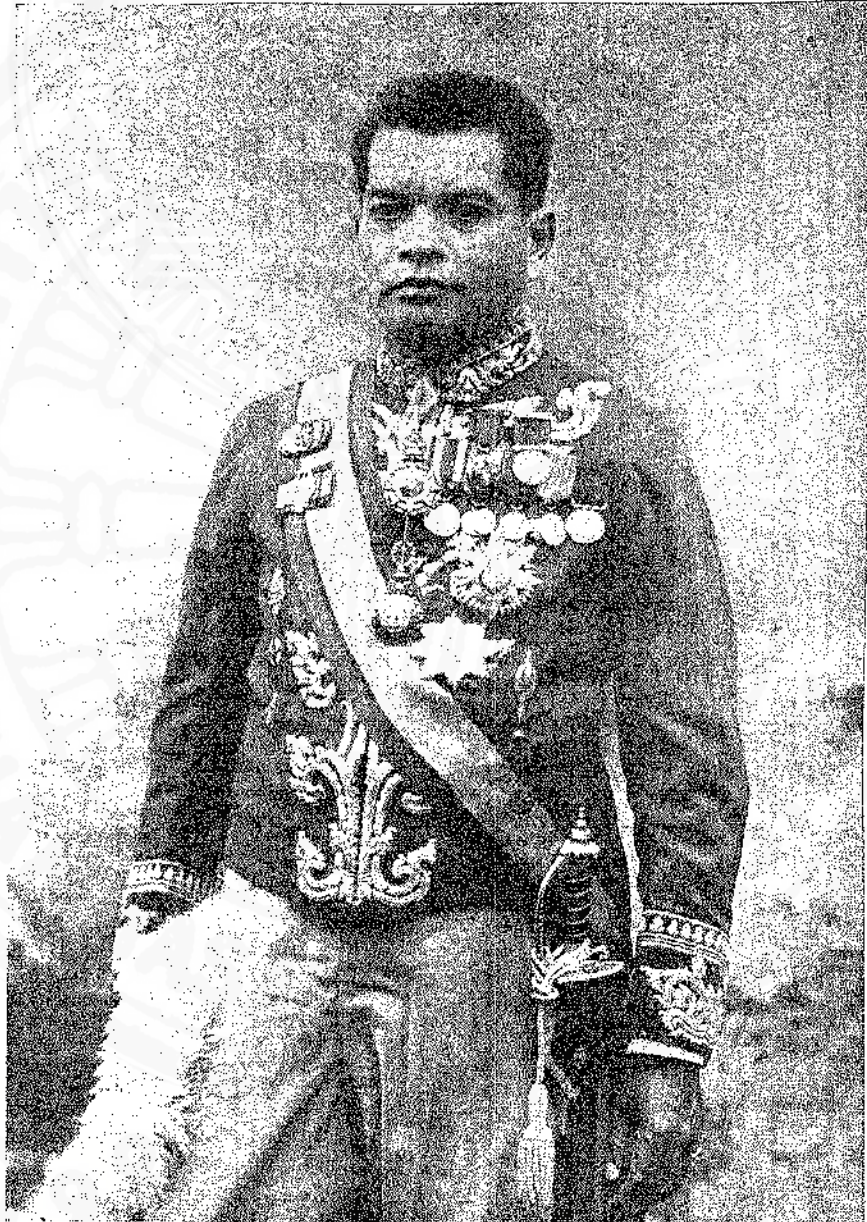
กรรมการหอพระสมุดฯ ขออนุโมทนาคุณศัลยคุณวราศัตถ์ภิกษุญาณปธาน
ซึ่งเจ้าภาพวารสาร ทางวงโต พระยามนตรีสุริยวงศ์ ได้บำเพ็ญเป็น
การกตัญญูกตเวที แลที่ได้พิมพ์หนังสือเรื่องนี้ให้แพร่หลาย

ศิริ ๒๖ กรกฎาคม สภานายก

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๑๕ มีนาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๘

เจ้าพนักงานหอสมุด

(๓)

ประวัติพระยามนตรีสุริยวงศ์

พระยามนตรีสุริยวงศ์ นามเดิม ชื่อ นามสกุล ขุนนาค เกิด
เมอวันพฤหัสบดีเดือน ๗ แรม ๑๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๗ มิถุนายน
พ.ศ. ๒๔๒๐ ที่ตำบลบ้านส้มเตี้ย จังหวัดขอนแก่น เป็นบุตรพระยา
ไกรเพชรรัตนสงคราม (แก่ ขุนนาค) มารดาชองฟอง

เล่าเรียนอักษรสมัยในสำนักพระปลัดแหยม วัดพิชัยญาติอยู่ ๔ ปี
แล้วได้ไปเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ณ กรุงลอนดอน ๒ ปี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗
อายุ ๑๗ ปีเข้ารับราชการเป็นนักเรียนฝึกหัดในกรมรถไฟหลวง กระทรวง
โยธาธิการ จนได้เลื่อนชั้นเป็นผู้ช่วยชั้นเยี่ยมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘

ถึง พ.ศ. ๒๔๔๐ กระทรวงมหาดไทยได้ข้อมาเป็นผู้ช่วยข้าหลวง
มณฑลนครสวรรค์ แล้วเป็นผู้ตรวจการ ถึง พ.ศ. ๒๔๔๓ ย้ายจาก
มณฑลนครสวรรค์มาเป็นผู้ตรวจการมณฑลอยุธยา ได้พระราชทาน
สัญญาบัตรชั้นตํานักเป็นหลวงพัฒนกิจวิจารณ์ มียศชั้นรองอำมาตย์โท
ถึง พ.ศ. ๒๔๔๔ ย้ายไปเป็นข้าหลวงมหาดไทยมณฑลนครราชสีมา
ได้พระราชทานยศเลื่อนชั้นเป็นชั้นอำมาตย์ตรี แล้วกลับมาเป็นข้าหลวง
มหาดไทยมณฑลอยุธยาในขณะ

ถึง พ.ศ. ๒๔๔๕ เลื่อนชั้นเป็นปลัดมณฑลชุมพรอยู่ ๓ ปี ได้
พระราชทานสัญญาบัตรเลื่อนชั้นเป็นพระรามฤทธิรงค์ เลื่อนยศเป็น
ชั้นอำมาตย์โทใน พ.ศ. ๒๔๔๗

(๔)

ถึง พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้ไปเป็นผู้รั้งข้าหลวงใหญ่ประจำบริเวณ ๗
หัวเมืองในแหลมมลายู ถึง พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้พระราชทานสัญญาบัตร
ชั้นศักดิ์กษัตริย์เลื่อนขึ้นเป็นพระยาอมฤตดิษฐ์ แล้วย้ายไปเป็นข้าหลวง
ใหญ่ประจำนครน่าน ถึง พ.ศ. ๒๔๕๓ ย้ายมาเป็นปลัดมณฑลอยุธยาอยู่
๔ ปี ใน พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้พระราชทานยศเลื่อนขึ้นเป็นอำมาตย์เอก
ถึง พ.ศ. ๒๔๕๕ ย้ายจากตำแหน่งปลัดมณฑลอยุธยามาเป็น
ผู้ช่วยทำพินิจหนังสือ จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้เป็นเจ้ากรมพยาบาล
กระทรวงมหาดไทย ในชั้นนี้ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมมหาดไทย
ฝ่ายปลัดวังค์ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้พระราชทานยศเลื่อนขึ้นเป็น
มหาอำมาตย์ตรี ต่อมาอีก ๒ ปี ได้พระราชทานชั้นศักดิ์เป็นพระยา
จำแสนยศศักดิ์ ศรีบริบาล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ ในปลายปีพระยามหา
อำมาตย์อธิบดี อุปราชภาควันตกแลสมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการ
มณฑลราชบุรีช่วยกราบถวายบังคมลาพักรักษาตัว ได้ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้พระยาจำแสนยศศักดิ์ ๑ ไปรักษาการแทน พอขึ้น
พ.ศ. ๒๔๖๑ ทรงตั้งเป็นองคมนตรี ได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ทุติยจุลจอมเกล้า แลพานทองเป็นเกียรติยศ พระยาจำแสนยศศักดิ์ ๑
บัญญัติราชการมณฑลราชบุรีอยู่ ๓ เดือน ครั้นพระยามหาอำมาตย์อธิบดี
กราบถวายบังคมลาออกจากราชการประจำ ทรงพระราชดำริเห็นว่า
พระยาจำแสนยศศักดิ์ ๑ ได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณทั้งในกระทรวง
มหาดไทยแลในหัวเมืองโดยเรียบร้อยมาช้านาน มีวุฒิวิชาสามารถ

(๕)

จะเป็นสมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้เป็นสมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลราชบุรี พระราชทานสัญญาบัตรขึ้นตักที่ เป็น พระยามนตรีสุริยวงศ์ ดำรงราชการมณฑล กรมลกักพิริยพาหะ ถ้อยคดีนา ๓๐๐๐๐ มียศเป็นจางวางตรี และได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎสยามชั้นที่ ๓ ประดมาภรณ์ในชั้นด้วย

ถึง พ.ศ. ๒๔๖๓ ได้พระราชทานยศเลื่อนขึ้นเป็นจางวางโท และได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จักรวาลดิยจุลจอมเกล้าวิเศษ

ส่วนราชการทางเสียดา พระยามนตรีสุริยวงศ์ ได้เข้าเป็นสมาชิกมาแต่แรกตั้ง ได้พระราชทานสัญญาบัตรมาเป็นลำดับ จนถึงเป็นนายกกองใหญ่ ผู้บัญชาการกองเสนาอำเภอรักษาคินแควนราชบุรี

พระยามนตรีสุริยวงศ์ รัชราชการมาตั้งแต่อายุ ๓๘ จนอายุ ๔๖ รวมเวลา ๒๘ ปี ได้รับพระราชทานเงินเดือนตั้งแต่ ๓๕ บาทถึง ๓๓๕๐ บาท เป็นที่สุด ได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สูงสุดที่ได้อยู่ในเวลาถึงแก่กรรม คือ มงกุฎสยามชั้นที่ ๓ ประดมาภรณ์, ทักษิจุลจอมเกล้าวิเศษ, ช้างเผือกชั้นที่ ๓ ตรีตาราภรณ์, เหรียญรัตนาภรณ์ ว.ป.ร. ชั้นที่ ๓, เหรียญจักรพรรดิมาลา นอกจากนี้ยังได้พระราชทานเหรียญ และเข็มตระกูลในการพระราชพิธีต่าง ๆ ตามชั้นตักที่อีกหลายประการ

(๖)

พระยามนตรีสุริยวงศ์ มีบุตรธิดามีตัวอยู่ในเวลานี้ ๓๐ คน คือ

- ๑ รองหุ้มแพร หลวงวิชชเสวิน (ชิต บุณนาค)
- ๒ วิชาชอ ฉื่อนน วรโลก
- ๓ วิชาชอ ฉอง บุณนาค
- ๔ วิชาชอ ฉออน เมษะมาน
- ๕ วิชาชอ ฉอช บุณนาค
- ๖ บุตรชอ ฉลาค บุณนาค
- ๗ บุตรชอ ฉลัดขว บุณนาค
- ๘ บุตรชอ ฉินท์ บุณนาค
- ๙ วิชาชอ กฤษณา บุณนาค
- ๑๐ วิชาชอ ประพันธ์ บุณนาค

พระยามนตรีสุริยวงศ์ บ่วยเป็นโรคเขาทวน เริ่มกระเสาะกระแสะ
มาแต่ พ.ศ. ๒๔๖๔ มีอาการชดลงโดยลำดับ ได้กราบถวายบังคมลา
มาพักรักษาตัวอยู่ที่บ้านตำบลวัดเทพธิดา จนถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๐
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๕ เวลา ๘ นาฬิกา ๓๐ นาทีก่อนเที่ยง คำนวณ
อายุได้ ๕๖ ปี สิ้นประวัติพระยามนตรีสุริยวงศ์เท่านี้.

เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนความเก่า

สำนวนที่ ๑

ตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง

๑	นกล้ำจับคล้ำครเวนไพร	คณายางจับคันยางใหญ่
	ไม้รังทอกร่วงเกสร	กระในจับในกรทราย
	ตระแบกขานก้านเขี่ยคลมรบาย	โยสลอนบังแสงพระสร้อยฉาย
	นิจจาเอ๋ยแม่ไต้ชันนาฏ	นางกรายกึ่งกรายเมื่อค้องลม
	ระคนโดยมาด้วยในไพรพนม	ไม่มีราสแรมร้างภิรมย์สม
	เก็ยประคัลลาคอนยม โดย	จะชวนชมเก็ยช่อผลกาการ
	เหมือนกลั่นวนิกายุพาพาล	ลมโซยกลิ่นชันหอมหวาน
	สาวหยุคนางแย้มกาหลง	ขุนแผนแสนโคกชานกระสัดทรวง
	เกดแก้วพิกลเป็นฟ่มพวง	พยอมพองคู้ก็โรยร่วง
	เห็นคอกรักเหมือนจะรักไม่วางพ	ตอกดวงหล่นกลากตายกิน
	ไปอยู่ด้วยขุนช้างเถื่อนเป็นเพื่อนกิน	ครึ่งนหรือมาหน่ายเสียได้สิ้น
	โอ้ ไฉนใครหนอจะไปแจ้งเหตุ	ไม่ถวิลกังวลถึงพยา
	แสนคนงดงามนางทุกเวลา	ว่าพรางนครเรศมาเคียวยา
	

(ฅบยชาค)

ครันชอกจากข้าพนาวัน
ขุนแผนผู้ชาญทวารกล้า

พอสรียันเป็นลงข้าสนธยา
จึงไอม่อ่านคาถามหาสคัมภีร์พลาง

เสศะโยคาลยานประค

ฝูงทาสหัลลิกลาคนอกหอกกลาง

ฉ้านึงยุงปนถัยฉ่าห่ม

คุดเห็นสมเพศเวทนา

นอนอยู่บนเคียงกระจัดวรั้อย

น้อยแห่งฉิวเนชนวนนม

ดวงหน้าละม้ายคล้ายหน้าเทศ

หน้าเจ้าคล้ายวันทองน้องรักพิ

วงศวารวามเครืออ้ายชนช้าง

จะว่าเมียชนช้างก็ผิดไป

จำจะปลุกให้เจ้าลูกขึ้นไต่ถาม

สิ่งพรายพรายก็วางให้นางคล้าย

๑ ครานันนางแก้วกิริยา

๒

เที่ยวคนคทวียนหรือทหออวาง

ข้างนอนครางวิปริตฉิกิริยา

เนอนมผมตกขกประหน้า

ถึงห้องนารหงคพงชม

เอวบางว่างน้อยศสวยสม

โรดมชำคมอยู่ในที่

นวลแก้มการเกดลออศรี

หลากนักรางนี้จะเป้นใคร

หรือญาติข้างวันทองเป้นไฉน

นวลเจ้ายังไม่ต้อมือช่าย

จึงจะแจ้งเนื้อความตั้งใจหมาย

พลางร่ำยมนต์เขาคเลาคลงชม

นิทรา

(ฉบับขาด)

พลอยชมตามอาวมณัประสาวัก

เจ้าคองมนตนอนหลับสนิรอยู่

โทษพิศแล้วขอโถย

เจ้าเป้นอะไรกับชนช้าง

หรือว่าเมียชู้คือปลัดม

ลึกลับนอองตองคิดใจ

แก้วตาหารู้สึกตัวไม่

จงบอกให้พี่ประจักษ์สักสองคำ

พขอพคด้วยนางทองวรั้อย

เจ้าอย่าอ้าบอกพี่ไปแต่ตามจริง ๆ

๑ เจ้าแก้วกิริยาได้ฟังตาม
 มันแม่นขนแผนแล้วจริงจริง
 วิชาอาคมก็หนักหนา
 สิระประสงค์ข้างวันทอง
 ครั้นจะมีไออันอ่อนอ่อนคำ
 ให้ครั้นควรมิจะขามใจ
 อนิจจาคิดมาเป็นนำหัว
 แล้วขยี้ข้าว่าเหมือนเจ้าวันทอง
 อันยักหรือจะเอาไปเทียบแก้ว
 ข้าเจ้ามิใช่เป็นผัด
 คิ้วขำเป็นลูกท่านโคกไซไทย
 ถิศาต้องโทษโปรดให้จำจอง
 เป็นกันเงินตราสี่ห้าคำลึง
 ชื่อแก้วกิริยาข้าทกไว้
 ๑ อนิจจาเห็นหน้าเจ้าพิงสาร
 แต่เงินสี่ห้าเท่าอัน
 เป็นยพเพนิวาสพาสนา
 ขอฝากรักไว้ให้น้อง
 ว่าพลางดอชดชเข้ามาใกล้
 ลุยหลังสังรักด้วยไมตรี

๓ นางนึ่งนถกรักความแล้วนึ่งนึ่ง
 จะมาตามช่วงชิงเจ้าวันทอง
 อากใจมาเที่ยวยกเล่นทุกห้อง
 นลคแดงหลงห้องเข้ามาไย
 ถ้าชดแค้นก็ทำเหตุใหญ่
 แล้วบอกข้ามิใช่เจ้าวันทอง
 หลงตัวแล้วมีหน้าข้าหลงห้อง
 แสร้งซ้องสรรเสริญให้เกินคิ
 ฉนั้นแล้ววาน้องน้อยคักคัก
 ฉนั้นเป็นทาสเจ้าวันทอง
 ต้องเร่งพินัยเงินสี่สอง
 จึงพาน้องมาขายฝากไว้
 ครองขหนงแล้วยังทาได้ไม่
 รู้แล้วเชิญท่านไปอย่าฆ่าคัก ๆ
 มาตกยากช้านานไม่พอที่
 ตกนังการพะช่วยน้อง
 ชักพามาพบเข้าในห้อง
 พะครองแก้วตามให้รัก
 อย่าสูญใจเหมือนเจ้าไคเอนคัพ
 ฤคียนยวนอยู่รวนเร ๆ

๑ นางแก้วค้อนควักแล้วลัดเล็ด
 ว่ารักน้องประยทพเห็นสคคะเน
 ท่านเป็นไทยหรือระมาประเทศ
 จะแก้แค้นแทนกันนั้นตามที
 ข้างข้าเจ้านัดองการอะไร

อระท่านมื่ออยู่เป็นสิงอิน

๑ ขนแผนจึงว่าอันใจงานนี้ยัง
 ชีวิตเจ้าก็รู้ช้อยเต็มใจ

บุญแล้วพวยแก้วกวีรยา
 พักใจยิ่งกว่าใด วิมานแมน

อิงแอบแนบเนียนองประคองพุ่ม
 เจ้าเหมือนหนุ่ยยาพิชอนเช่นครัน

นางแก้วลัดเล็ดไสไธฉนั้น

เล็ดกว่าเขาแต่เพราะเสนาะใน
 ที่นั้นนางแก้วกวีรยาดังตาขอบ

ชแ้งเป้ล่าเผ้าทำท่าไม่พริบ
 แต่เป็นกรรมแล้วมิหน้าข้าให้เหม็นสายเล่า

จะชายผ้าเท้าท่านยิดา

๑ ขนแผนว่าน้อยหรือถ้อยคำ
 มาหวานนวยจรจตคคคณาใจ

ใครเป็นชู้เมียอย่ามาเลียมเล่ที่
 อย่าแต่งเล่ห์ล่อลวงผิดท่วงที
 ไม่สวาคไธเอี่ยมเทียบมคคักก็ตรี
 ท่านผู้คักชคักเขาจะทำกัน
 ระมาพลอยใครผายผัน

ระมาพลอยพัวพันชกเจ้าไป ๆ

พระรกวินทองนั้นเป็นช้อใหญ่
 ขนข้างเจ้ากรรมทำให้มาทคแทน

เจ้าแก้วตาพรักเจ้าเหลือแสน
 แลนสคคสว่าทพไม่แรมวัน

ชุ่มขนเบนตักแล้ววันขวัญ
 ช่วยรอนทกระดลในน้ำใจ

อย่าพาทิน้องขิงทาเชื่อไม่
 แต่พอได้ก็ไผไปลอยลือ

ข้างท่านก็ลอยไปหายฉิบ
 เพื่อนเขาจะกระชิบกันนิทา

ทั้งมदनายเขาจะว่าให้ข้าใจ ๆ

หวานฉ้าน้ำฟ้าไม่เปรียบได้
 ชายใดไคฟังเห็นระหลงลม

แล้วแก้เงินสืบทอดยกย่นให้
 ไม่ลวงล่อข้อนั้นอย่าปรารมภ์
 ห้อยไว้ข้างฝาแล้วคว่ำกอด
 จะหยิกข่วนผลึกใสไม่ห่างคลาย
 พอพระพายชายไซโย โรยริน
 ริวรวปลิ้วชายสไบนาง
 เรือเรือไวโรยอยู่ในเมฆ
 ทาวดูฤษีเบิกเมฆอยู่คล้ายคล้าย
 ทอมระงินกลิ่นแก้มแกมกลิ่นดอกไม้ออก
 รสรักกลิ่นทั่วสรรพางค์
 ๑ ขนแผนขึ้นอยู่คุดทอขวาง
 หอน้ำทิ้งฉากตลอดไป
 รุขฝรังนั่งไฟลงในกระเจก
 คุฝรังตั้งตาชำเลืองนาง
 ใครหนอช่างฉลาดมาวากเขียน
 เข็กรหน้าค่างเผยรำเพยเขียน
 แล้วเสตะบายบาทึงคาลไซ
 อีรวกถวิชัยแวมแจ่มทา
 ๕ ๕๔/๕ ๕๕๖
 ฝนนฝนมอเจ้าวันทอง
 บุกขึ้นช่องหิมวาไลย

สิ่งหนึ่งสิ่งใดจงเสวีระสม
 เชยชมเมกไควของเปลื้องจากกาย
 สวมสอศค้วยความรักไม่เหือกทาบ
 พลงชิตคิกิกกายแนบนวนนาง
 พงกลิ่นมาลาที่หน้าค่าง
 จันทรแจ่มกระจ่างอภัยพวยพวย
 ทาวช่วงควงเอกรับเคื่อนหงาย
 พระพายเยือกเย็นเย็นลมตาง
 กอชบุลยไล่ไม่ไกลข้าง
 ค่างคนค่างมีผาสกใจ ๆ
 ของขนข้างสร้างขึ้นไว้ใหม่ใหม่
 กระพริไลไล้อย่างขยับกลาง
 แล้วแขวนนกไนร์ที่หน้าค่าง
 เหมือนอย่างคมค้อนงอนคตะเขน
 แวะเวียนพุดพลงทางลูบเล่น
 ฝูงหญิงนอนเช่นอินทียมา
 ย่างเท้าเข้าไปในเคหา
 เห็นม่านชกสักขณาคนึ่งใจ
 ๕ ๕๔/๕ ๕๕๖
 นกฝนของพจ่าโค
 เป็นเขาใหญ่ไกลาสคังเงินยวง

ชักเป็นฝูงนางกนิกา
 ค้นไม้ร้ายช่อช้อยห้อยคอกทอง
 นำรักชนที่ร้ายไม้
 ลมพัดกระชกโยกโยย
 นำรักชักเป็นไม้ น้ำวิผล
 วิทยามาชมทุกเข้าเย็น
 งามฝูงยงทองช้อยชักว่า
 คุไหนก็ลไมลุ่มอมจริง
 จะชมม่านช้านักก็จักช้า
 ศึกสายม่านน้องลงกองไว้
 มาถึงม่านกันชั้นสอง
 เจ้าพี่เอียนำชมนัก
 กางกรโอบอุ้มแก้วกาก็
 เข้าสู่สถานพิมานครุฑ
 ชักเป็นวาริสัตินคร
 นำคัลอยล่องท่องวาริ
 ฝูงนาคผลากผลามตามโลก
 อรหันต์กางขกกระพือชล

ลอยล่องฟุ้งฟ้าชมเขาหลวง
 ขานตมพุ่มพวงร่วงกลีบโรย
 ลิงไล่ลูกน้อยห้อยตัวไทย
 ค่างไปรยโยยางเหมือนอย่างเขน
 นวลหน้ามฤตมหน้าชมเล่น
 เนอนมชมเล่นเหมือนเป็นจริง
 กีเลนเล่นน้ำนำนรสิงห์
 ยิงพิศยิงเพลิงจำเริญใจ
 พรางเคียรเข้ามาหาช้าไม้
 กล้วยฮาไลยน้องวันทองนัก
 ๕๕๕/๕ ๕
 นักผมอองวันทองชัก
 เจ้าช่างชักเป็นรูปพระยาครุฑ
 สู้ค้นไม้ ฉิมพลีอันสูงศักดิ์
 แสนศักดิ์วาหนากาก
 เงือกมึงกรวดอนม
 กมภัสมีจฉายลาหน้าคน
 ช้างนำโตคชนชลพัน

(หมดจดเขียน)

๗
เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ความเก่า

สำนวนที่ ๒

ตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง

๑ ความนั้นขุนแผนแสนสนธิ	อันรุ่งฤกษ์รุ่งสีไม่มีสอง
ข้าราสร้างห้างโคมเจ้าลาวทอง	ให้ศรีครองศรีกรมฮารมณรอน
ยามนอนกำยกรเกษนลาต	เสียวสวาทลาวทองฤทัยถอน
ไอ้ท้าวไฉนจึงจะได้มาแนบนอน	แค่อาวรณ์วิเวกวังเวงทรวง
นอนเคียวเปลี่ยวใจอยู่ในห้อง	น้ำเนตรนองนึ่งนกกคนงท่วง
ไอ้น้องแม่มาทมองมามัวทรวง	ที่ไหนดวงศคาพะจะมีสย
บ้านฉนวนแก้วพะโคกแสน	จะนอนแน่นแนบนึ่งเห็นอเชนย
ถ้าเจ้าอยู่จะไต่ซุ่มสย	มาละเลยแล้วไอ้อนิจจัง
อนิจาช่างกะไร้ายขุนช้าง	ละใจางเมามักแต่ไม่หึง
ให้ขุนแผนเคืองจิตศักดิ์พิวง	ทนคลุ้มคลั่งลักขอกมานอกขาม
ชมเคือนพอให้เชื่อนฮารมณชน	รวยรินลมมิ่งวิมลสรวน
พระจันทร์ทรวงแม่จักรพาฬ	ดาวตระการแก่นกระคะคง
คูเคือนเสียดายกระต่ายแถม	เคือนแรมดาวรายระยรวง
เหมือนขุนช้างอิฉาศคากวง	คาราว่วงเหมือนเรือนราสร้าง
ศักดิ์คงเรื่องแล้วให้เคืองอรรณแก่น	ทนกันแน่นอดอันอ้างฉนาง
มิ่งทำกุหมายว่ากูจะละวาง	จะตามล้างให้ระยำจนหน้าใจ

๑๒
แต่วันทองน้องรักคงแก้วตา
น้ดาวทองของกูไ้มาได้
ค้แล้วเป็นไรขายขนข้าง
ไม่ควรงวันทองไปหมองซ้ง
ไอ้ไอ้วันทองของพี่เอ๋ย
ไมไ้ทิ้งสิ่งค้เงินค้เก้รัก
ห้ามเจ้าเจ้กตามทรมอถวิล
ค้ค้ถึงวันจากให้อาไ้โดยละเล็ง
นำเอนค้แต่เจ้ารั้ปรนนิบัติ
ค้ซ้งเชิงซ้ค้ซ้ไม่ซ้งซ้ง
อ้นการแต่ก้แล้วค้ค้ไม่มิลย
นำใจเจ้าเเลกักรักพทก้จริง
ทงอเ้าหวัคค้อยอกชน
กล่าทำกักรรมของม้งเอง
ก้จะพาแต่อ้นงวันทองหน้
แม่ข้งตามออกไปพอไ้ไกลเม้อง
เค้องแค้นคล้ายค้ค้ถึงดาวทอง
จ้งเรียกทนายมาสังปลัน
ให้ไปฟังพระทมนคร้เสาวราช
อ้นค้วของข้าจะลาไป

๑๓
เมอมงปรอดนาก้ขอมให้
ข้งส้อให้ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้
ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้
แค้นค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้
ไม่ควรงเลยอนิจจามาค้ค้ค้
เพราะหาญหักหน้ทวลจ้งชวงเชิง
ประมาทหม้้นอคมค้ค้ค้ค้
เพราะกระเกริงจ้งค้ค้ค้ค้ค้ค้
เมอกำค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้
อ้ล้าหน้เงนทพนเจ้าหม้้นจ้ง
ข้งนค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้
น้ประว้งเพราะแม่หม้้นแ่ปรเอง
หม้้นเห็นว่กจ้งจ้งจ้งจ้ง
น้หากเกรงพระอ้งค้ค้ค้ค้ค้
ให้ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้
จะกลบเข้องยอนช้จ้งค้ค้ค้
ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้ค้
พร้อมกนถวนหน้ทางข้ไทย
ก้ข้หม้้นไว้ข้ข้ค้ค้ค้
จ้งช่วยเอาใจไ้ใส่ท่นมารค้

ตั้งพลางไปเรือนท่านมารดา
ก้มกราบกับเท้าท่านมารดา
อันลูกกับยายชุนข้างล้าน
ยี่คนลูกมาจะลาไป
แม่จงพาข้าไทยไปจากบ้าน
สู้ตายลูกไม่วินั้นแล้ว
๑ ครานั้นทองประศรีผู้มารดา
พ้อยอครึกของแม่อย่าหมิ่นความ
จะค้องการอะไรกับวันทอง
คนสองน้องแขกตามมันโย
อันหญิงงามเหมือนจามรีพราย
ชายอนมีให้ชนสวาทปน
ควเจ้าทั้งเผ่าสิงหราช
พระทรงภพไปรคไลยงดงเพียงน
๑ ครานั้นชนแดนแสนสนธิ
ที่จริงนั้นวันทองไม่สองใจ
อ้อเถาศรีประจันมันเป็นเอง
ชุนข้างจึงหากอหังกา

ยอกรทั้งสองเห็นอเกศว
แล้วแจ้งกิจวแต่จริงไป
จะล้างผลาญกันลงให้จึงได้
ครครเตรียมการไว้ทุกสิ่งแล้ว
อยู่นี่จะรำคาญด้วยลูกแก้ว
ช่วยอวยพรลูกแก้วให้จงงาม ๆ
ได้ฟังลูกว่าว่าพรอหังกา
เมื่อวันทองเสียดาตามชุนข้างไป
มันเป็นสองใจแล้วไม่เลี้ยงได้
สองใจชั่วอัยมงคล
สู้ตายมิให้ซึ่งชนหล่น
ประกอยกลว่าเป็นแก่นกสัตรี
มันชาคือลามกเว่งหกหนี
ชาวบุรีเลื่องฟุ้งในกรุงไกร ๆ
นั่งคิดคำแม่แล้วแก้ไข
ซึ่งชั่วไปทั้งนเพราะมารดา
แนะนำทำเพลงให้เจ้าหา
เข้าใจว่านางดีจนตกเตียง

ช้เกล้าแม่แม่เจ้าไปค้ลูก
 วันทองน้องขยัยขยัยมีค้เมียง
 ลูกก็เพราะหนึ่งสี่ของสายทอง
 ถึงกระนั้นก็ลูกไม่เงงใจ
 ซ่งมันทำให้พิลค้กับดาวทอง
 จนห้ามเผ่ามิไค้เฝ้าพระทรงยศ
 เจ็บอกลูกหนักแล้วนะมารคา
 ลูกไม่ย่อหื้อต่อสงกรรม
 ลูกไค้ยังขอกปรอทเพ็ชร
 เช่นชาคิมันพันหนึ่งลูกไม่เกรง
 หน้าอัยค่นขุนข้างนั้นแม่
 มีแต่จะรอกค้หมอนอนร้องไป
 ๑ ทองประศรีไค้พิงซ่งน้ำอัย
 ร้องให้น้ำหมากจากฟิมพาย
 จะว่ากระไรไม่ออกส่อนฮก
 แฉ้งใจเอามือเช้ค้หน้าคา
 แต่ลูกก้ออายุให้ ยืนนาน
 ทั้งพระเวทเรื่องเคซเคไซไซย
 พรแม่ค้งใจให้จวังจริง
 ให้มีชัยแก่หมบ้จามิตร

ว่าถูกทำผัวจนหัวเสียง
 ขยัยแม่เจ้าเคียงขยัยค้ไว้
 สอดขกข่าวัน้องหาวันไม่
 เกยวนไปจะแถ่ใส่ค้อัยคนคค
 ลูกจะขอดค้อค้งให้ค้ตามบท
 ก็เพราะอัยคนคคมันค้ค้ความ
 ไปรคเกศาเกิดแม่อย่าหักห้าม
 อัยขุนข้างค้ค้ตามก็ไม่เกรง
 ย่อหื้อนเช้ค้ขามโคจรจะข่มเทง
 แต่เพียงค้อยคนละบั้งจะวังไป
 มันจะแร่อจตามไปถึงไหน
 ค้ค้กร้าให้ก้ว่าจะตาย ฯ
 จะจากลูกน้อยแม่ใจหาย
 อวยพรลูกชายทั้งน้ำคา
 ตามที่พอจะนึกเอาเด็กหวา
 แล้วแข่งว่าขุนข้างให้ค้ตายไป
 ประเสริฐค้งพระอวตารประสิทธิให้
 ให้อัยขุนข้างพายแพ่ฤทธิ
 จะน้กสิ่งไค้ให้สำเร็จกิจ
 พรแม่ประสิทธิให้ลูกยา ฯ

๑๐ ขนแผนรับพรแล้วก้มเกล้า
 ประทักนิมิตสักการซึ่งมารดา
 จึ่งคุกเข่าประทับขี้นบุษยา
 เขาหนึ่งราชสีห์อินขวร
 นุ่งขาวห่มขาวสมาธิ
 ครบร้อยแปดคาบด้วยศาสตร์
 เข้าสังขยาพระทิววงศ์
 จึ่งเอาขันสำริดน้ำสรงนั้น
 ถ้างหน้าแล้วว่าอธิษฐาน
 จึ่งสั่งให้ข้าวกุญพาชี
 นุ่งชกดวงแย่งระยิบเยี่ยง
 ชั้นในย้อมว่านประทับยันต์
 คาคเจียรมาคเทศแล้วเห็นชกฤษ
 สึงวาลกุดันสุวรรณกรทอง
 แล้วจยเคืองของขวงสรวงสังเวช
 สายสิญจน์รูปเทียนเจียนประจง
 ไล่แหวนต่างต่างกร่างวาม
 โปกประเจียคประจุเครื่องประจำ
 กัมขีฟ้าพันขนอันเวท
 พอได้ศุภฤกษ์จรลี

ยกเท้าแม่ทูลเห็นอเกล้า
 แล้วลลามาทอพระสีกร
 ขยผาผกาเกสร
 ปู่ชอนเชอเชิญซึ่งเทวา
 คึงสคีว่ายถูกพระคาถา
 ปฏิมารูปปลุกก็ลุกกรัน
 นำกลหลายชายสรงเกษมสันต์
 มาลงยันต์เจิมกระหม่อมด้วยยันต์
 กรายกรานขอพรประเสริฐศรี
 ฤกษ์ค้แต่งตัวด้วยเร็วพลัน
 เข็มซึกเพียงคึงแกลั้งประสมสัน
 ชั้นนอกนั้นชกคัสพักทอง
 คึงชวากลาฤทธิเรืองสยของ
 ประคำของคัมขีชาจารย์ลง
 คามเคยเครื่องคันท้องประสังค
 ฉัตรธงเพดานเฮาส่านทำ
 ส่างามคูประคิษฐ์พิศควำ
 ภาคว่าไต้ยอกมงคคค
 สึงเกคคอยฤกษ์ประเสริฐศรี
 ขนพาชเขามนคเริชกพุดพราย

ปล่อยทิ้งทุกทีนยมนอน
 เวลาเหล็กฉีหลังวงพื้นห้องร้าย
 มีคฝานว่านยาทาฬย้าก
 ครึ่งจิตต์ยกรกรรมภาวณา
 ถึงหนองจรเข้เพลิงคำ
 แล้วมาถึงบ้านพลับมีทันนาน

๑ จึงตัดไม้ท้าวศาลเพดานคัต
 ตีเหล็กไฟจุคชูปเทียนพลัน
 วงท้ายสายสัญญาณ ไชลนทวาร
 เขาฝาผนังเครื่องทงนั้นมา
 ปล่อยแยกชุนนมเทวดา
 อวราธนาเทวดาทูกคำยล
 อินทราเทวดาศศิธร
 รามสูรอรชณแลพระพาย
 ท่วงท้วงสยหกห้องสวรรค์ชนฟ้า
 ลำเนาหนองคตองห้วยกรวย ไกรกเกริน
 บัญเฝ้าจอมภูผาย้าอั้งแกง
 ทงพระกาลองครกษุหลักเมือง
 แล้วทั้งความสัตย์อธิษฐาน
 ชุนข้างมีไค้อยู่ในทางธรรม

ห่วงเฉียงไซคชันควันฉาย
 เร่งพรายหน้าหลังกำยังมา
 ออกจากบ้านตรงเข้าคังบ้า
 ตักมาคองห้วยหนองตะพาน
 ให้ม้านกัญญานาเกษมสานต์
 ไกลบ้านชุนข้างเข้าฉับพลัน ฯ
 พลับตรนั้นทำมาสรรพรสวรรค์
 เอาเครื่องพลันน้ออกยชา
 แปะค้านแขวนยันคทุกทิก้า
 โอมอ่านฤทธาธาคมนนต์
 ให้ชอุ่มมีคฟ้ามีฝน
 จอมสถลอิศวีศรแลนารายณ์
 ทินกรเวสสุกรรมวรุณฉาย
 ขอดถวายกรน้อมประนมเชิญ
 อีกรุกขาคีร์เขาเขิน
 เถื่อนเถินยี่คำพระทรงเมือง
 เจตคกเวียงแรงฤทธิลือเลื่อง
 ขชเชิญมาจับเคืองพลักรวม
 จงเป็นทิพย์พยานประเสริฐสรรพ
 สหายกันมันคักประทุษร้าย

เอกรรยาของข้าไปชมขวัญ
มีเมียใหม่ได้มาไว้แนบกาย
เสียสละคือเต็มเอาความทล
แล้วมีหน้าข้าให้เอาเมียไป
วันนั้นมาจะคอยแทน

แม้ข้าไม่อยู่ในสัจจ
ถ้าข้างขุนข้างกระทำผิด
เทวอารักษ์อย่าเข้าใคร

๑ ครานั้นเทพอารักษ์
ผู้กตโสมคมารยา
ปรึษาณครันเห็นว่าขุนข้าง
ทำลายสหายคิดร้ายกัน
มั่งมีเงินทองเสียเปล่าเปล่า
คืนแต่ระกินเหล้าแล้วเมาอึ่ง
แต่คุ้มเกรงรักษามาไม่น้อย
ให้สัสมชายชิตตทมคมา

๑ ขุนแผนแสนเลิศประเสริฐฤทธิ์
ปลุกฤทธิ์สิทธิ์เดชด้วยเวทมนต์
จึงกุมมีตเมฆฉาย
ขาวช่วงทั้งจงจิงกาตี

ซึ่งซ่อนนั้นข้าก็คยโมโหหาย
ยังป้องร้ายคิดทำให้จำไกล
นเรนทรศรพิโรธไม่เฝ้าได้
ขั้กตึงอยู่ในนิเวศน์วัง
ความแค้นแก่เฝ้าคนข้างมั่ง
เชิญสังหารชีพอย่าได้ไว้
ขอให้สำเร็จกิจข้างใต้
ใครชั่วก็ให้ประจักษ์ตา ๆ
สิทธิ์ศักดิ์ข่างแกลัวกล้า
ซึ่งมารขั้สังเวฬุกรรม
โหดร้ายใจางโมหันต์

เอาเมียเกลตนั้นมาเคล้าคั้ง
ไม่คอยแทนคุณเราสักนึกหนึ่ง
เข้าของหน้อยหนึ่งไม่ถึงเรา
คราวนี้จะต้องปล่อยตามที่เขา
จะคว่ำหาเมียเปล่าไม่รู้ตน ๆ
ทั้งอาทิคย์แจ่มแจ้งกระจ่างทน
เอิกเว็กฤกษ์ชนโคที่ทวงที่
ดูกายฉิวผ่องลของศรี
เปรมปรึที่สำอางกระจ่างใจ

ขยจขพาพนชนขมา
 ด้งขอขเขอนเขตเรอนเขทันโค
 สกทพวกข่าวเฝ้าประตุ
 ทังทวพนอนทพทธยา

๑ ครานันนางพรายของชนข้าง

เล็กตลอดคสมองระมัตไถย

บอกกันว่ำนันแน่ชนแผน

ทำจรีตบิกเขอนขังกายา

สูงคำทมนยณกันมา

คว่างทังว้งเวียขนปลายรวี

อิกนหนิงถลึงห้อยหัวเทิว

คกคกคกิงจะแแตกแผ่นคินจม

๑ ครานันชนแผนแสนสท้าน

เห็นนางพรายรขรขกขกขัน

จิงแกเขาทอมทอยอมว่ำน

ซักพรายชนข้างในทันที

๑ นางพรายชนข้างสนทังทำ

ต่างลัมลูกจนซุกซนไป

เห็นหน่มน้อยหน่านวลชวนชม

จิงแปลงกายให้เหมือนนางชาววัง

พลายกุมารนำหน้ามาไสว

ชนแผนคังใจภาวนา

คุกคู้ขยันเพื่อเลมอค่า

เลมอซักคังกำคว่าเหล็กไฟ ๑

ทังห่านางระว้งว้งไสว

แลไปเห็นคนขีม่ามา

แล้วลวงแล่นเล็กตลอดละเลิงว่า

ให้หน้าตาพิลึกสพิงกลวิ

ข่างขนขนคันทคว่าแล้วห้อยหัว

จับตัวให้ได้ อ้ายคนคม

สูงเกินปลายไม้ส้ายผม

อ้ายปากพ่นลมคังไฟกัลป์ ๑

ปรีชาชาญพริ้งเพริศประเสริฐสรรพ

กักกันวงว้งเขนสิงคลี

โอมอ่านพระเวทประเสริฐตรี

คังอสนีฟอนฟาคระชาคใจ ๑

คังค้องสายฟ้าไม่ทนได้

ขนขนคันทไม่ทักโยยง

คาสตราฮาคมของเขาลัง

เคิวแอยแอยขังกะทังโอ

แฝงตนแล้วถามด้วยความดี คำมีค่านานจะไปไหน
 ช่รวทานโทษเถิดหม่อมมชอไร มาประสังคีตสังโคท่งนงัก
 ช่งไม่กลัวของครวเอนที่เกณชทเทยว ฉันเป่นเสี้ยวใจกลัวแทนหม่อมหนัก
 แล้วอย่าแค้นว่าฉันช่อนแสงอนทัก เพราะว่ารักคอกจึงห้ามด้วยความกลัว
 ๑ ขนแผนไต้ฟงชงแยบยล น้อยหรือกลตกรกพลางทางขมทัว
 แค้น้องเป่นนางในยังไม่วกลัว ด้วพ่นเป่นชายจะเกรงเย
 พชอถามเจ้าย่างอย่าอางขนาง ทงหนางนน้องอยู่กรมไทน
 แม้ประทานจะสนองให้ต้องพระไทย ไม่อาไลยงานทองสัณนิคเเลย ๑
 ๑ น้อยหรือกลแยบยลมาดวงหญิง ช่งจ้ค้ริงขบเจียวแม่เจ้าเอือย
 ไครหลงลันก็ระลอบเป่นลมเเลย ถ้าเชือเซชขมแล้วก็ชว่นเจิง
 แต้อย่างฉันนี้หรือสมเป่นข้าหลวง ขอย่าถ่ลวงเล่นลันให้ล่านเหลิง
 ไม่รักเป่นชาววังกลัวหลังเขิง จะอ่ละเลิงเล่นข้างนอกตามสขาย
 ด้งต้องคิดเป่นข้าท่านชนข้าง ก็เหมือนอย่างทัวเปล่าอยู่แหล่หลาย
 แม้ว่ขอมทามหม่อมกลัววุ่นวาย เหมือนทำกรรมใส่กายไม่ต้องการ
 มาประสังคีตสังโคจะใคร่รู้ จิงมายังทขคอยู่ประคบ้าน
 ถ้าชนข้างมาเห็นมิเป่นการ เชิญท่านกลัยไปอย่าได้ซ้ำ ๑
 ๑ พชอขคุณแล้วทชอว่าพรณแถลง เจ้าไม่แจงจ้คจ้งจ้งงานง้ำ
 พจะเล่าให้เจ้าพงแต่หลังมา ชนข้างกขข่าเป่นมิตกรัน
 บคนเขาพาเจ้าวันทอง เมยชองพไปไวชมชวัญ
 เสียน่าสยถคคคคกัน มาว่นพทวงจะแถนทก

จงหลีกให้พเข้าไปหน่อยเถิดคนาง
 เถรงอะไรกับอ้ายทรยศ
 สามีภักดีก่อนายไต่ยากเย็น
 อคนอนเคืองนั่งระวังทาง
 นั้นจนใจด้วยเป็นข้าเขาข้างนั้น
 จะให้แค้นนั่งผัดพิกตรัยกหน้ามวลด
 แข็งน้ามันมิให้หมองกระหม่อม่าม้อย
 กระจกแหนบกก็จะแอบให้กันไร

๑๐ ความนั้นนางพรายไคฟังคำ
 นั้นไหวทำชมายเมียงมัน
 ด้วยนั้งลืออยู่กับท่านขุนช้าง
 ซึ่งเมตคาวว่าจะพาไปเซยชิต
 แต่ท่านขุนช้างไคเลียงมา
 เห็นเป็นตวันองนั้นเนวคุณ
 อินซึ่งขุนช้างทจริต
 จะให้ข้าพว่าโทษท่านเลียงมา

๑๑ ขุนแผนเห็นว่าจะข้าที
 เจ้าจะยัยนะชยัยเสียให้ ไกล
 ว่าแล้วขุนแผนแสนประเสวีรัฐ
 เทาด้วยเบ็ดทวารทั้งสามชั้น

อย่ากักขวางเลยนั้งมิต้องขบถ
 ฝูงนพทเพราะเจ้าทงทานาง
 ไซ้เช่นนพเห็นเป็นผิตอย่าง
 ไซ้นางอย่างนั้นมีสมคว
 ถ้าผูกพันกับพินระสงวน
 เซยชวนเจรจาสำราญใจ
 อิกไม้ส้อยสันจาจะหาให้
 จะถึงใจทั้งกระแจะน้ามันจันท์ ๗
 ซึ่งคมขำแฉมสอศทุกสิ่งสรรพ
 เเชิงหม่อมว่านนั้นเห็นลศคคค
 จะวังวางหนนี้ตัวกลัวความผิต
 ก็ควรคคคขอขยับประคองคุณ
 ไม้ควรเลยที่ข้าจะหันหน
 ต่อท่านขุนช้างที่เลียงมา
 ซอผิตนั้นไม่รู้ที่จะว่า
 ตัวข้าไม่ทำเป็นกรวมไป ๗
 ก็กลายคลี่เข้าซัคไม่ย่อไสย
 กลัวออกไปพันทางอย่าขวางกัน
 เสคาะเบ็ดกกลอนถอนประคูลัน
 สั้งให้พรายนั้นเร่งเข้าไป

เที่ยวผู้คนทุกตำแหน่ง
คนมีมากน้อยสักเท่าไร

๑๐ พรายกumar รับคำชวนแสนสิ่ง
ประเคยวหนงถง เรอนศรพญา
นอนหลับด้วยกันกับภรรยา

เอากันเมียบ้างหมอนแล้วนอนคราง

พรายกุมารเล็ดลอดเที่ยวสยัคคุ

อีกเหล่านางยามทั้งสามคืน

ถงจิงไหว้บอกกับชวนแผน

ทั้งสามคืนพร้อมกันคอยตรวจตรา

เรือนภาสวาทกลางดอยรั้วทึบ

ย้ายเล่นหมากรุกสนุกไป

๑๑ ชวนแผนแสนเลิศประเสริฐฤทธิ

จงกลับเข้าไปซักสลักกลอน

แต่ยื่นคำผู้คนของชวนข้าง

ชวนให้สั้นอย่างทั้งล้างขน

๑๒ คราวนั้นนางพรายกุมารทอง

วังคังลมพัดสยัคพา

ย้ายไพร่ชายหญิงที่ทำการ

เลมอไลมไปว่าไซมยลวัง

แอดแฝงหลับคนเป็นโณน

คุให้สั้นสักแล้วกลับมา ๆ

ไม่อร้งวังแข่งกันชนหน้า

เคหาใหญ่อยู่ประตกกลาง

กลับหัวลงมาอยู่ข้างล่าง

คุกับชวนข้างก็คล้ายกัน

เห็นพวกเผ่าประคัยหัวสั้น

ชวนกันนับคนแล้ววังมา

ย้ายเขาเผ่าเห็นอภัยแน่นหนา

ขึ้นละสียห่ากำลังนั่งกองไฟ

พร้อมสพร้อยล้อมเรียงรอบเรือนใหญ่

มันตรวจตรากันไม่ให้หลับนอน ๆ

ไม่วางจิตพร่ำสั่งกระซิบสอน

สักคโหนอนหลับไหลไปทุกคน

อย่าได้วางเว้นเลยสักแห่งหน

จนสนัขก็อย่าให้ล้มตา ๆ

ค่างคนองกรายไต้หวันย้ายหน้า

มาทำคังว่าสั้นทั้งข่อง

ย้าย โกงโค้งคณานเหงาหลังข่อง

ยุคหน่วงไม้พลกซัคโดยเมียบ

มะเอ็งเลมอซันโก้งไค้ง
 ไร่เก็กลูกเล็กไว้ทางเขย
 บ้างโคกเลมอว่ายักกร้า
 วิปริตผิดเพี้ยนไปทุกเรือน
 ๑ ครานั้นชนแสนแสนสนธิ
 ครั้นสังกุมารภคพราย
 บ้านชนช้างเจียบเซียบสรงเสียง
 ชนมาผันแปรแลมา
 ขอบนถกนั้นเรือนศรพญา
 ผู้คนนอนกรนเลมอคทาง
 รุ่งพรุ่งนี้แล้วย้ายชนช้าง
 วันของตามันมาเขมใจ
 ชีมาเทยวคมาถววันที่
 มาถึงเรือนใหญ่ชนช้างพลัน
 ลงยันตบก็มายังศาคน
 ให้สี่หมอกเข้าชอกอัยเร็นซ่อน
 สั้งพรายให้ขี้ระจำเจ้าชนช้าง
 เราปลุกจึงลุกออกจากตัว
 จึงจุกเทียบนสกกเข้าตีกเสา
 ชนแผนถ้าวรายปราชไป

คลาล้วงกะไประงว่าโพรงเหี้ย
 เลมอวังหาเตยอ่ยรอบเรือน
 ลอยบูกน้ำคร้าลล้าเฮือน
 พันเพอ้งงวงงควยภคพราย ฯ
 แคนคักเกรยกรากควยมาคหมาย
 ทำคนทั้งหลายให้หนีทรา
 หลับกายวายเมียงไม่เงยหน้า
 ชมเขตเคหาของชนช้าง
 สอาดคากภูมิฐานกว้างขวาง
 กุฬกลางทางนี้ลืออยู่ในใจ
 จะถอดหมอนนอนคขวางนำตาไหล
 วันนั้นจะได้เห็นหน้ากัน
 ยมีใครทักเออเพื่อฉัน
 ผินผินหน้าตรงเข้าพวนอน
 เข้ามานต์ลบล้างแล้วส่งสอน
 อคนอนแอยยังระวังคว
 ทั้งอินางวันของคนองฉวี
 ออย่าให้เงยหัวทั้งข้าไทย
 ฉีเข้าเฝ้าเรือนไม่อยู่ไต่
 ชีบไล่ปราชว่านเข้าสวารชา

ชักขำหลังคาไต้สามหน
 แล้วกลบัลักรนขันพมพำ
 ทิ้งขำหลังคาไต้สามหน
 กอกรันทองหลััระงับใจ
 บ้างช่วยกลังครกเข้าหนุ่คั้น
 พิศขมคั้นไม่นายขนข้าง
 คั้นส้มมะสังแชนยสุ่น
 สมอรัคักพุ่มสืบเชื้อคั้น
 สนสร้อยหางโคตะ โคนา
 ยมโดยคอกกลุ่มช่อมงาม
 จำควนคกเค่นช่ออรชร
 สาวหยุคพยอมหอมยวลใจ
 งามกะตังงำจันกลิ่นหอมเย็น
 หยุคยื่นชมเล่นเห็นจะซ้ำ
 ว่ายแหวกแดงถาในสาชล
 คุกลมเกลี้ยงเกลากลึงประหน่งกลอง
 ข้างก็ไปเป่าขุ่มเป็นขุ่มยอ
 กระจ โคงเข็มกระจ โคงขามถักครามครัน
 ฝั่งเศเกาะประคูนันท์
 ฝูงทาสหลับักลักคนอกหอกกลาง

ผู้คนกัหลบักลักคนกล่า
 เขกมนาวชักขำกระหน่ำไป
 ขนข้างหลับักรนไม่ทนไต้
 นางพรายน้อยใหญ่ไม่ละวาง
 ขนร่านคอกไม้ที่หน้าค่าง
 เกลื่อนกระถางเคลือบวางเป็นสามชั้น
 ดอกแก้วหอมกรุ่นพิกุกกลัน
 มขามข่อยขยันเป็นฝักงาม
 ตะขอย้อระยับข้างสุกห้าม
 ประยงค์แย้มแชนชามรัคโย
 สวรรลีเกสรเสียดไสว
 กุหลาขกลันไถลข่นจำปา
 คอกคกคูกุเค่นพุงกลันกล่า
 เชื้อนมาชมกระถางอ่างปลาทอง
 คำพ่นผ่นน้ำแสงเคื่อนส่อง
 ปลาทองผุดท่าล้ำยากกลัน
 ว่ายขั้หลอเคียงคูกันคูนัน
 จากนั้นเคีตรงมาหอกกลาง
 เทียวทกทอวีแลทอขวาง
 บ้างนอนวิปริคณคณิธา

ฉำนุ่งยู่ย่นกับฉำห่ม
 ทุเป็นสมเพชเวทนา
 ๑๐ ขนแผนจิงแหวะเข้าไปกุ
 แล้วมีฉำกพิขัลลขบน
 เป็ดม่านเอามือถือค่างไว้
 พิศดูเครื่องห้องล่องงาม
 หีบนาถเครื่องคักกระโถนเคียง
 กระจกใหญ่ฉายเช็ดคั่นฉ่องลอย
 ราวเช็ดหน้าหีบฉำเข้าวางแอบ
 หมอนข้างวางเคียงบนเคียงรอง
 เจ้านอนอยู่บนเคียงกจ้อยร่อย
 งามควฉิวเนอแลนवलนม
 ดวงหน้าฉำคล้ายหน้าเทพ
 ปากนางอย่างระยมีเขอนพาที
 นิ้วม่อดำเขนเหมือนอย่างเขียน
 เหวบางอย่างวาทสอาคตา
 นุ่งลายห่มฉำฉำนवलน้อย
 หลบขนิษฐแต่จริตนั้นคิตคิต
 วงศ์ราวว่านเครือของขุนช้าง
 จะว่าเมียขุนช้างผิดอย่างไร

เป็ดคนมสมปรกกลงประฆ่า
 แล้วเฝ้ามาเห็นห้องหับชอยกล ๆ
 เห็นม่านน้อยห้อยอยู่ประคุดัน
 กระจกอรชรกลับระวิวาม
 ทนงใจอาจจิตคักไม่คิกขาม
 ขันน้ำคังพานกระวยลอย
 บนม่าวเรียงแหนยครบทั้งไม้สรอย
 พานน้อยเครื่องแขงนั้นปรักทอง
 ด้วยทศแคบริการไม่คิกคอง
 ก็เป็ดมิ่งเห็นน้องขนนังชม
 แฉยบางร่างน้อยหน้าสวยสม
 ไรฉำฉำคมอยู่ในที
 คุแก้มคังการเกศยงอ้อนลี
 คอคังกักรมีอรวรร
 ประจงเจียนคังวิจิตรเลขา
 ทั้งอรานันก็ฉายลมายที
 คังนางลอยลิ่วสถานพิมานศรี
 หลากนักษณจะเป็นใคร
 หรือญาติข้างวันทองเป็นไฉน
 นवलเจ้าคุดยงไม่คองมือชาย

จำจะปลุกให้ลุกขึ้นได้ถาม
สั่งพรายพรายวางให้นางคลาย

๑ ครานันนางแก้วกรีธา

ผู้พนกายเห็นชายมาลชยชม

ลุกลงจากเตียงเมียงชมมาย

อันเห็นรูปทรงองอาจใจ

แผ่งม่านแล้วถามเนือความไป

รูปทรงก็ไม่เห็นจะเป็นพาล

๑ ขนแผนผังวิชัยทรวงกระสล

ผู้มีใช้ชายพาลหาญทหายช้ำ

ด้วยขนข้างพานางมาว่มรัก

บุญพลใจได้พบน้อง

ช่างเหมือนสิ้นเหมือนสุดทงควคา

พมานั่งหลงเลยเซยชมพิศกร

เจ้าต้องมนต์หลยสนิออยู่

อย่าถือโทษโกรธพิชอโภย

นี่เจ้าเป็นอะไรกับขุนช้าง

ขอถามถึงวันทองสักสองคำ

๑ นางแก้วกรีธาได้ฟังถาม

นี่จะเป็นขุนแผนแม่นมั่นจริง

จึงจะแจ้งเนือความสันตงหลาย

ซ้ำร้ายมนต์แล้วเข้าเคล้ากลิงชม ฯ

นิทราหลับจิตคัสนิอสนม

จะร้องค้องอาคมมาชมใจ

เฮะชายผู้ขึ้นมาแต่ไหน

จำจะถามไต่ให้แจ้งการ

ท่านคือใครจึงอาหาญ

นี้คิดการอย่างไรจึงเข้ามา ฯ

ซึ่งรำพรรณสอดเคเสียงย้ายเบียงว่า

พมาติดคามเจ้าวันทอง

เพียงไม่รู้จักซึ่งแห่งห้อง

สำคัญว่าวันทองมีงเมียรัก

กรีธาหลับนอนก็สมคักดี

ลึกลบรู้น้องคนองใจ

แก้วตาทำรู้สึกตัวไม่

ช่วยบอกให้ประจักษ์สักสองคำ

เจ้าอย่าพรางพิไลยที่ขอขำ

แม้อย่าอำเนช่วยบอกแต่ตามจริง ฯ

สั้ทั้งคร้ามไหวจิตให้คิดกริ่ง

ที่จะตามมาซึ่งท่านวันทอง

วิชาอาคมเขานักหนา
 ให้กลัวจนลกหนงหัวพอง
 ครั้นจะมี โอนอ่อนรับวอนคำ
 เร่งคึกครื้นคร่ำขามไภย
 คึกแล้วคอบว่าช่างน่าหัว
 ไม่น่าขันเลยว่ามีเหมือนวันทอง
 จะชักขันธ์หรือไปเทียบแก้ว
 ตัวฉันนั้นมิใช่เป็นผู้คึก
 บิภาเป็นพระยาสุโขไทย
 ชักเงินใต้โทษที่จำของ
 เปนเงินตราสียห้าคำลึง
 ชื้อแก้ววิริยามาคูไว้
 เปนไทยอย่าได้มาคยทาส
 จะคอบแค้นแทนกันในวัน
 ๑ ฟังคำร่ำว่าช่างน่ารัก
 รู้เส่งขมเจียมตัวทุกสิ่งอัน
 สมเปนลูกสาวสุโขไทย
 ชายใดได้ร่วมภิรมย์รู้
 เจ้ายากก็ไม่มากสักเท่าไร
 อย่างว่าแต่ยากเพียงสียห้า

อกใจเที่ยวมาถึงในหึง
 เห็นระเสียวันทองแล้วเนใจ
 เคืองแค้นก็จะทำเหตุใหญ่
 มาน้ำใจด้วยวันทอง
 มาหลงควแล้วมิหน้าข้าหลงหึง
 อย่างซึ่งสรรเสริญให้เกินคึก
 ก็รู้แล้วว่าแสร้งแกล้งไล่สี่
 ฉันเป็นแต่ทาสแม่วันทอง
 ท่านตกยากเชิญใจเศร้าหมอง
 จึงเอาน้องมาขายฝากไว้
 ถึงขแล้วก็ยังหาส่งไม่
 ฉันบอกแล้วเชิญไปเสียโดยคึก
 ถ้าพระมาทก็จะเสียมซึ่งศักดิ์ศรี
 ตามแต่ท่านผู้จะทำกัน ๆ
 จะใคร่ลุ่มลุ่มพิศควเฉลิมขวัญ
 พิโรว่ารำพรรณนำเอ็นคูกู
 นำสงสารสายใจด้วยไร้คูกู
 จะชนชู้ฮาลัยทุกเวลา
 พี่จะช่วยด้วยใจสเนหา
 ถึงทำซึ่งก็จะมาช่วยทุกชั้นฮึง

ว่าพลาทางแก้หือเงินให้
 แม่ช่วยชกหือองเจารวนทอง
 ๑ นางแก้วกิริยาครันไค้พง
 ค้อนควักผลกม้อด้วยแสนอาย
 ช่วยทุกช้ช่วยยากจะเฮายญ
 ฉนไม่ค้ควรวอย่ากวนใจ
 ด้จะยากเย็นแสนเช็ดใจ
 มีให้ทำแต่อำเภอใจค้ว
 ให้ยิกามารดาขำร้ก่อน
 ไ้รับคำสั่งยิกาไว้
 จะเห็นอะไรแก่แก้วกิริยา
 เม่อค้จิตต์ช้ชกสมาณของท่านมี
 พอไ้แล้วก้จะสลค้ว
 ข้างฝ่ายฉนก็จะขำระกำใจ
 พอรู้รสก้จะร้างแรมบ่ระเวศ
 ภูมเวศก้จะเว่เรณชวม
 ออกฉนก็จะกินกำสรวคโคก
 มีควรวข้องก้จะต้งเคืองระคาย
 ไ้ทนเพอนเข้าเขาจะว่าให้เจียจิตต์
 ทั่งเจ้าเงินก้จะข้องแคะประราน

เหลียวขบถยไ้ช้อยในท้อง
 พไม่ลมคุดนอชก้มวันตาย ๑
 ชุคนั่งเขยเคียงแล้วเมียงม่าย
 หม่อมมาทำหยาบคายค้ฉนไ้
 ทำคุดแล้วจะขำทำโทษให้
 ค้วยยิกาสั่งให้สงวนค้ว
 ว่ามิให้คยช้ทำส้ว
 ชนคยช้ช้ฉนไม่เลียงไว้
 ก้จะประสทธิพรอำนวยให้
 ฉนไม่ยอมค้วบไ้ค้อย่ำพาที
 เปนคนธนาตาไม่พอที่
 ไม่ควรวที่เลยจะทำให้จำใจ
 ไม่รู้ว่าจะปลิวไปทิกไ้ไหน
 เหมอนตีกไ้ลอยพอให้หลงลม
 กุสเมศหมางธารประสานสม
 ดวงสกรรมก้จะขำระกำกาย
 แสนวิโยคเหมื่อนมณีสัสสลาย
 ไม่ควรวที่ระอายก้ฉนมาน
 ค้อตคิเย้ยหยันประจัญจ้าน
 ใ้ค้อย่มาณฝุงขำไปค้าย

ฝ่ายพ่อแม่รู้เรื่องจะเคืองโกรธ
 หม่อมไช้ก็จะไต่แต่เปรมปรีย์
 ข้างแก้วกิริยาตั้งตาคอย
 แม้นใครรักก็จะงักนกระซิบ
 ว่าเป็นข้าแล้วให้ผาหมื่นสายสั้น
 สมน้ำหน้าจัญไรอ้อใจเขา
 ๑ ขนแผนไค่พังซ่งน้ำคำ
 ซ่งขบคาน้องสังไว้ทงน
 พี่ไม่ลวงน้องให้หมองสัจย์
 เพราะไรพริกมีตรศิกเวทนา
 พัสกตหลัขหมตทังเวอนแล้ว
 พักไค่ อองแอบแนบทรงนาง
 พชอฝากรักไว้ทในน้อง
 จะไปไหว้เกิดเกล้าของเจ้าแล้ว
 ถ้าพี่ลวงน้องให้หมองสัจย์
 จะทำตามให้งามสมสังไว้
 ว่าพลาตเป็ลของเค็รของชนแชนวนฝา
 พลาตกระโยมโลมลขขพักตร
 พระพายชายช่วยมารวยวิน
 นีวนิวปลิวชายสไบนาง

ทำโทษเข็ญนขบขตั้งสขสิ
 คิงขนิวิมานตระการทิพย์
 จะแลลลอยคลขคาลัยไปหายฉิบ
 ตากระหิขยปากคำใส่หน้าเขา
 ฉินจะฉินหน้าเงียงอย่างไรแล้ว
 จะต้องเอาหนิงห่มอยู่ตาข
 เฉอยฉ่าแสนสคสวาทพิ
 ก็ขอบประเพณขวราณมา
 จะปรนนิขตไปตามคำทว่า
 พังมาแกเผคอายชนข้าง
 เจ้าแก้วกิริยาปรานข้าง
 จะให้ร้างเล็กกันไม่ทันแล้ว
 แล้วจจะสนองพระคุณแก้ว
 นางแก้วกิริยาอย่ากริ่งใจ
 วิทยาอย่าขงคัสกสังได้
 พี่ให้สัจย์นองจครองรัก
 อ้อมแก้วกิริยาชนวางตัก
 จะผลิกเท่าไรไม่พังนาง
 พังกลันยษชาติสฮาตกระจ่าง
 พระจันทรจระแจ่มกระจ่างอยู่พรจวพราย

เรือเรืองเหลืองใส่อยู่ในเมฆ
 ทาวถูกขี้เข็กเมฆอยู่คล้ายคล้าย
 ๑ ครวณันนางแก้วกิริยา
 เกรงใจกลัวไภยท่านขุนช้าง
 มาคุมเหงฉันเล่นดังเช่นนี้
 ท่านหากจะไปสหายใจ
 ท่านขุนช้างจะร่านทยานใจ
 ไม่เข้าการจะพาลให้พลอยร้อน

๑ ขนแผนจึงว่าแก้วคาเอ๋ย
 พี่ไม่ล่อลวงเจ้าดวงใจ
 นี้หากมาแก่เผด็จ้ายพาลา
 จะทศแทนแก่กันทั้งวันทอง
 ถึงเทวคาหะระลงมาห้าม
 เจ้าอย่าคว่นแหงกลางแคลงใจ

๑ ใช้มีแต่แนมแก้มฉันอย่างเชลย
 จงเมตตาเถิดอย่าให้เกินคี่

๑ ขนแผนจึงว่าแก้วคาพี่
 พี่แสนรักเจ้าอย่าหักให้ใจจำ
 ว่าพลาถกอดกระหวัดรักรัง
 เหมือนนาคารังรักรังหวัดรักรัง

ทาวช่วงดวงเอกรับเค็ชอนฉาย
 พระพายพคียงเย็นเป็นลมกลาง ฯ
 ในอรานักพวันองขนาง
 อิงแอบแนบข้างรำคาญใจ
 จะพาวันทองหนีจากเรือนใหญ่
 ฝ่ายฉันจะได้แต่เค็ชอน
 จะพาลค่าข้าไทยไม่หยดหย่อน
 คีตริกวักค้อนควงอนใจ ฯ

ไม่หายแคลงบังเลยข้อสงไสย
 ไปแล้วก็จะกลับมารบ้นอง
 ใ้ชื่อว่าพาไปสมสอง

ดูไปเถิดน้องจะเห็นใจ
 อันจะอคงภความอย่าสงไสย
 พลาถกอดจูบลูบไล้ช้อยู่ในที่ ฯ
 หม่อมเสวยโงนอิงข้าคล้าเป็นผี
 ไม่ปรานีคนยากบ่คียากท้าว ฯ
 ชั่งพาทองเหลือแม่เนื้อข้า
 ถึงจะรำพิไรคงไม่พึง
 เกล้าคลั่งคว่าไขว่ตังโหหวัง
 ชกทั้งทับสอตมิออกคกลม

กามาเรวณขณขณจิตต์
ถ้อยทีถอดเกยวณเกลยวกลม
พระพายพาคันธรสมารวธรน

ภมเรศร์อนประเวศวงเวียนชม
พงฺทอมกล้อมกลดวักกลนแก้ม
ถนอมชมกอดชิตสีนอินวล

๑ นางแก้วกิริยาแรกภูริศ
ต่างคนต่างสอดกอดก้นกลม
ระสูสมชมนักจะชักช้า
ข่มรักสีนฉีกคิอาไลย
ตามสิ่งซึ่งจิตต์ประสงค์มา
พ้ออย่าได้ให้หมายมาคประมาทความ
แม้เงาจับได้จะวอดวาย
กรอมใจไฉนนี้้องระเปนตัว

๑ ชนแผนถอดคแหวนชอกจากกัชย
ราคาสียคำสิ่งอินพึงใจ
จับเครื่องทถอดคั้นสอดได้
น้เอาไวระไถกนกว่าจะมา

๑ นางแก้วกิริยาสลกจิตต์
ทั้งใครแคะแหวะล้างเอาควงใจ

สองสีนนิแณมแนบเกษมสัสม
ค่างภริมยต่างชั้นด้วยแรกชม
เหมือนชวนชวนเซยชิตีในเชิงสัสม

ก็เซยลมบษยงประจงชวน
แกมกดยเกดสวตระหลยหวล
อุนคุ่นเหมือนระชวนให้หลงชม ฯ

หลงชคเซยชิตสีนนิสนม
สองภริมยส์วาวญเบิกบานใจ
ไม่สมควรรอนเวลาัยจุสไสมย
กอดจูบลยได้แล้วบอความ
นางแก้วกิริยว่าพरणห้าม
น้้องคิคครันคร้ามไปทั้งตัว
น้้องจะยอมพลอยคายค้วยทูลหัว
ว่าพลางกอดคหัวเข้าว่าไว ฯ

เพ็ชรประกัยวงน้ือยออกสั่งให้
เจ้าเอาไวค่างหน้ากว่าจะมา
แล้วควักเงินชอกให้อีกสิยห้า
จูบสั่งสอนว่าแล้วคลาไคล
น้้องคิแลตามน้ำตาไหล
กลัยวิ่งไปยักคหัวค้วยความรัก

หม่อมเข็ญกระไรเลยสลักสละ
เนื่องระไกรเหือดหายคลายความรัก

๑ ความนั้นช่นแผนแสนสื่อนิ
ใช้พี่แก่งเรศร้างทางจรัด
แม่หม่อมมขอมกระนั้นไม่ค้ำแล้ว
ไม่ฟังฉนคังคินแคะไม่มีอ
โอ้กรรมแล้วเจ้าแก้ววิริยา
พมไกลชลดวงเจ้าดวงใจ

๑ นางแก้ววิริยาไต่ฟังคำ
ไม่รู้ที่จะออกขอกวากา
นางก้มกราบลงกยผาเท่า
ครั้นระห้ามปรามนกกกฉคค

๑ ชนแผนพานางมาส์ห้อง
พี่ไม่ทิ้งขวัญเมื่องอย่าค้องใจ
ว่าพลางทางลุกออกจากห้อง
ให้คิดสงสารใจมิใคร่คลาย
ฉวยถอกฟ้าพนชนหอกลาง
ที่ห้องนั่งตั้งฉากพิงไว้
รูปฝรั่งนั่งโพล่ในกระแอก
คุฝรังนั้นใคร่ดูตาทนาง

เอาทาบตะเสียบเดาศิให้ค้อหัก
ส่อนฮักช่อนอกเขารมวัน ฯ
นั่งพนจรนางพลางวัยขวัญ
อย่าโศกคัลยเลยแม่จงวางมือ
ไม่รักจริงทิ้งแก้วเสียบแล้วหรือ
ฟ้าผ่าเดครองให้ ออชนส่าใจ
อนิจจาเหมือนระแก่งแก่งความให้
ก็ไต่แจ้งจริงไว้แต่แรกมา ฯ
คังทงทาบข่าเขาเกศา
ทวยแจ้งระมาแต่เกิมที
เปลี่ยวเปลี่ยจิดคใจให้หมองศรี
เมือสาระทุกขทานมกกันใจ ฯ
โลมลอยยล่อน้องอย่าร้องให้
หากไปไม่ช้าจะกลับมา
เหลียวหลังคณองนั่งกมหน้า
ร้อยคิดแค้นช่นมากก็หักใจ
ของช่นข้างสร้างช่นไว้ใหม่ใหม่
กระเทกใส่ใส่อย่างย่นกลาง
นกโนรีแขวนไว้ที่หน้าค่าง
เหมือนอย่างชิงค้องนงอนคังเขน

นี่ใครหนอฉลาดซึ้งวาทะเข็ญ	เวียนอยู่พลางทางลบลื่น
เปิดหน้าต่างแผยรำเพยเข็ญ	เห็นฝูงหญิงนอนเปนนอนคัม
แล้วเส้เกาะกลอนเข้าในเรือนใหญ่	ม่านขางกางไว้ทั้งซ้ายขวา
อรชรกลีบขยับแวมแจ่มแจ่มตา	เห็นลวดลายรจนาคนึงใน
ม่านนวมมือเจ้าวันทอง	นกกมมือนองฟ้าไต่
ขี้กเป็นรูปเขาพระเมรุไกร	โตใหญ่สูงเยี่ยมมทิมา
มีรูปรามสูรอสรี	ไล่ชิงมณีเมขลา
ขี้กเป็นองค์พระสุริยา	เส้คักกลาส่องโลกขโลธร
ทรงรอดโอกาสประหลาดเลิศ	แสนประเสริฐเทียบเทพไกรสร
แล้วขี้กเป็นองค์พระศศิธร	เส้คักจรแจ่มแจ่มจักรพาฬ
รอดทิพยเทียบม้าพลาหก	ขยับกลอยล่องส่องแสงฉาน
แล้วขี้กพระอินทรจรจักรวาฬ	สำราญทรงช้างเอราวัณ
มีพระมเหสีทั้งสี่นาง	งามล้ำอังกษทั้งแสร้งประสังศัศวรค
มีเข้าวินตูกันนี้เรียงวัน	อิสัสกรวรรณอิสันธรวคณธร
แล้วขี้กเป็นไถกลาสประหลาดผา	พระธมากับองค์มทิศว
มีสระอโนคาคคันขวร	พระสักรทรงอนันตนาค
นางลักษณวคัลกษมี	มเหสีบำเรออยู่ซ้ายขวา
มีคณธรรพเทพกนิวา	ฉคมาสถานพิมานครุฑ
ทั้งวิทยากรนาริผล	คิคคันไม้ใหญ่ลมัยสุค
รูปร่างแลกข้อย่างมนุษย์	มีสมุทรวาริสัคค

ฝูงนาคามัจฉาสดำโลก
 ชมพลาถทางคึกคึกอ่าววรรณ
 ชมพลาถเชิงช่างไม่อยู่ซ้ำ
 คึกคึกคายมิไ้ว้ยสวาทปลง
 เข้ามาถึงม่านทึบชั้นสอง

ช่างน้ำคำโตกแลสลอน
 เอกกายชอนรานสายกระจายลง
 ทั่วทั่วครวถึงน้องป่องประสงค์
 เติร์ทรงหมายมากพิฆาฏแค้น
 นั้กครองขี้กเล็กประเสริฐนสน

(ฉบับขาด)

ชมพลาถทางคึกถึงวันทอง
 ไม่ควรเลียน้องเรื่อยมาหน้ารัก
 เห็นชนช่างสอคอกนางหลย
 พรายห้ามท้วงสิ้นใคร่พันพอน
 พรายยดบังเหียมเตรียมทรมใจ
 ดิชพรายกมารท้วงถน
 ฝ่ายพรายกมารจงว่า
 เขาก็เป็นซาเฝ้าเจ้าชีวิต
 ชนแผนว่าจะผิดให้ผิดไป
 อวาทักไ้ไ้มันไม่เกรง
 ดิชถูกชนช่างที่หว่างอก
 ทุกทำแกกคหมันนั้ก
 ชนแผนพิศศเจ้าวันทอง
 ไม่ควรเลียน้องเอี้ยให้แนบนอน

ให้ขุนซ้องเคื่องแค้นระคายหนัก
 เกรงจะชักขำมุ่งมาหิวนอน
 ถอกกายจะสับสีกสียท่อน
 จิตค้ใจก่อนค่อนจะใคร่พัน
 กูจะพันมันให้ขาดสับัน
 ไ้มันทำไมอ้ายงูพิษ
 จะฆ่าเขาทำไมจะได้ ผิด
 พระทรงฤทธจะว่าเราไม่ยำเียง
 ให้สาสมแก่ใจมันคุมเทง
 ใ้การของเองแค้นันนั้ก
 พลัดตกจากเตียงเสียดังอีก
 เมียกมึงลักมาแนบนอน
 เห็นน้องแล้วทอดดูไทยถอน
 นำใคร่ซ่อนหยิกขาให้สาแค้น

วันทองเนอนิกหงเท่า^๕
 เนอนวลเจ้าไม่ควรวะ^๕
 แก้มปลั่งเฟ่งพิศไยจนทรวง
 พอสมใจอันน้อยเมื่อพลอยแล้ง
 ไม่เจ้าหอระต๋อทำงานที่พลิก
 ชมว่าคักลับชำระยาไป
 เมื่อคราวอภัยกับพจนอนัน^๕
 ึ่งให้มันกอบปล้ำทำโดยฤๅ
 ึ่งอู่เจ้าศรีประจันแม่มัน^๕
 ซอยทำอู่แม่แลออกเ
 เอากายเคาะเบาะหัวขุนข้าง
 ึ่งอู่เจ้าเทพทองคนอง^๕
 ึ่งแม่ชายพิชายไปอยู่ไหน
 ึ่งนางแม่ค้แต่ตั้งตะขอย
 หัวลกขนข้างจะเป็นแล
 ึ่งอู่เจ้าอภัยพันศรพญา
 ึ่งอู่เจ้ามกหัวอนคัง^๕
 ึ่งอู่เจ้ากายกูระโบาย^๕
 ึ่งอู่เจ้าโกนหัวสามแถว^๕
 ึ่งอู่เจ้าเป็นนกระกรม^๕

จะแยบยลคงด้วยมัน^๕
 พิศคเค้นด้วยมัน^๕
 ึ่งอู่เจ้าทงันม^๕
 ึ่งอู่เจ้าไม่แอบแฉ่ง^๕
 ึ่งอู่เจ้าพจน^๕
 ึ่งอู่เจ้านำใคร^๕
 ึ่งอู่เจ้าแต่คัง^๕
 ึ่งอู่เจ้าจะมี^๕
 ึ่งอู่เจ้าไม่เกรง^๕
 ึ่งอู่เจ้าสับ^๕
 ึ่งอู่เจ้าอ้าย^๕
 ึ่งอู่เจ้าค^๕
 ึ่งอู่เจ้าจ^๕
 ึ่งอู่เจ้าเอา^๕
 ึ่งอู่เจ้าสม^๕
 ึ่งอู่เจ้าถ้า^๕
 ึ่งอู่เจ้าพง^๕
 ึ่งอู่เจ้าอ้าย^๕
 ึ่งอู่เจ้าเอา^๕
 ึ่งอู่เจ้าเอา^๕

แล้วชอชคนอกเฮาซาคหมาย
ให้ส้มอ้ายคิคปลักลักชมเมียบ
น้หากกมารเขาห้ามไว้
สิ่งพรายคลายวางนางพันตัว

๑ ครานันวันทองส่องไสภา
สคั้งตกใจคนพันตัวปลัน
ยั้งเพื่อเลมอมิวัดน

กชชคนแผนไว้ไม่ละวาง
ว่าเจ้าคุณเขื่อนนึ่งอิจจรรย
ในฝันว่าเจ้าสมท้าวรัง

ววยวายปลายเปลวถึงหลังคา
ถูกเนอควลวกพองรนร้อน
ตกถูกเว้าร้อนทั้งกายา
แสงเพลิงลกลลลามววยวามวย
เชิญช่วยทำนายให้จึงคี่
ในฝันว่านึ่งนึ่งว่าไร

๑ ครานันขุนแผนแสนสนธิ
ลยอกแล้วว่าอชย่ำชาขัลย์
ซึ่งฝันว่าไฟนั้นไหม้มึง
นึ่งว่าระไก่ออยู่เรือนใหม่

ทำเหมือนเขื่อนนึ่งชอชกรวยเวีย
ก็ท้าวเล่นลำเสียบชอชชาคังวิ
หาไม่ไธว์ย่างมะระชากหัว
เจ้าลูกขุนคิ้วเกิดชินครัน ๆ
นิตราหลยเพื่อเลมอฝน

ผนากอกสำคัญว่าขุนช้าง
ควยต้องมนต์กลยั้งไม่ต่าง
ทวนไหวโจนางยังมันคัง
ช่วยทำนายทนายฝนให้หน้อยหนึ่ง
ประเคียวหนึ่งไหม้มึงข้างหัวนอน

แล้วตกมาใหม่ฟูกกลชอชหมอน
ลามไหม้ฟากกลอนลงย่อนยัย
ก็ไม่มีใครมาช่วยคัย

ควันชิงรวกขะสันใจ
เช่นน้หาเคยจะฝนไม่
ตกใจจนคนชนมาปลัน ๆ
แต่คคิตั้งนางพลวงแกฝน

ความฝนคคอกมีเช่นไร
ปลั่งชันคคอกกลอนฟูกหมอนใหม่
มีผู้ระไใหฟูกหมอนเรา

ซึ่งตกถูกเนื้อตัวหรรษา
 ซึ่งฉันว่าจำไรใจอื่นว่า
 เจ้าจะได้เกลียดไกลอายคนชั่ว
 ทุกซัสขเจ้าอย่าปรารมภ์
 ๑ วันทองนอนฟังซึ่งดำเนิน
 แคลงกล่าวเนชตัวท้ออกใจ
 เมื่อพ่วงพิมันนอกตกคางเครา
 ฟังกลิ่นกระแระจันทน์ทิวสรรพวงค์
 ข้อมือน้อยนิกหนึ่งสักครึ่งกำ
 ขึ้นมาถึงบนเตียงเคียงนิทร
 พิศดูเป็นครุวัจกหน้า
 แลหาผิวคนลูกนไป
 หัวหยิบย่อยเป็นรอยมีค
 วังเข้ากอดขนข้างข้างเคียง
 ๑ ครานันจึงโถมเจ้าขนแผน
 ออย่าเฝ้าสนขปลุกให้มันลูกเลย
 หรือเห็นว่าข้าคนอนนาค
 เพราะเจ้ามีเงินทองกองสักสนักใจ
 เราพกดนทไคกระทุ้มเคย
 ซึ่งไม่จำให้แม่นย่ำข้างเลย

จะต้องไกลเคียงนอนผูกหมอนเก่า
 นนมีมิตรเก่าจะมาชม
 ผัวเก่าอน้องนี้จะสัสสม
 กอกรวยลูขมิให้คืนใจ ฯ
 ผิดเสียงขนข้างข้างสังไสย
 เตะไครนผิดเจ้าขนข้าง
 นี้ใครเล่าจึงซุบผิครุปร่าง
 ไม่เหมือนอย่างเคยกลิ่นกินสุรา
 ไม่มีลำไโตใหญ่ใจชลา
 นางผวาพลิกกลัดด้วยตกใจ
 ยิงประหม่าควสันอยู่หัวนโหว
 เห็นขนข้างหลับไหลอยู่ไคเตียง
 นางตกใจยังกรวิกขนสักเสียง
 ร้องเวียกสคเสียงไม่คืนเลย ฯ
 คิดแค้นจึงว่าวันทองเอ๊ย
 เจ้าเงยหน้าทักพียงเป็นไร
 ไม่ผินผันหันหน้ามาขร่าไสย
 ไม่อาไโดยเพื่อนขากทจากเลย
 นนลมเสยสันแล้วหรืออน้องเอ๊ย
 ลมเกยกระเณอนอนต่างหมอนรอง

ลิมสน์กินน้ำควยโยยอน
อาภัพหลับโยโยไผ่รอร
อนิจจากราวรอยพม่าทา
แล้วมีหน้าซำซ่างปลุกสนกัน
ฉิฉิตค์ชะใจเจ้าวันทอง
รักชุนกินโคนจนหมกเมื่ค
ถึงคราวบินเข้าไม่ผินมาคหลัง

สงสารแขนซ้ายข้างเป็นไร
๑ วันทองฟังคำเจ้าชุนแฉน
นางขระเทียบเปรียบขัวซึ่งมีวันอน
นี้มาทำไมเล่าเจ้าชุนซ่าง
แล้วกลับมามีหลับหนึ่งอยู่ทำไม
คิดมาอนึ่งก็นำแค้น
ให้นำชายเป็นชายอยู่ทั้งตัว
คราวโมโหโหวหารทธานฮัก
ไม่ขออันนวนอนมิ่งอีกต่อไป
ชะมิเสียททพอนเป็นชาย
แต่เราเป็นผู้หญิงจะก็ถือว่า
๑ ครานชุนแฉนแฉนสท้าน
ฟังคำแค้นคิงนงนงนค

๒๓

ลิมสน์โยโยไม่มากันห้อง
หมากซึกผ่าสองออกสกัน
แต่จะแลกหน้ามิอียากฉน
จะให้คนชุนพนควยคายเพ็ชร
นิจงานอึ้งซังตคพชากเด็ก
คคเด็กคยวกลิไม่มีโย
จะคิดดิงเวามังหามิไม่
จะคอกชากเสียเพราะให้เจ้าหนนออน

แฉนแค้นโคกกาไม่หยคหย่อน
หยุกฉกคควักคคองแล้ววไป
สิขอคอ้างว่าหารักเลียงช่าไม่
แฉล้งทำหลยกระไวไม่รั้วทัว
คิดทหายหึ่งสแค้นนำใครทัว
ซึ่งไม่กล้วที่เขาระโยโย
อิวันทองมิ่งชยานกตารักใคร
กั้นใครเล่าไปเชิญให้เจ้ามา
ไม่เสียคายคววมสคคคคคค
ที่จะเสียวจาอย่าฟังนค ๆ
ปรีชาชาญหาญคยทงขัยคค
กลบขระลคชนคคคคคคไป

๕

นี้แน่วว่ากันออกให้ซัด
 เป็นธรรมชาติว่ากันกับวัยซัดใจ
 นึกว่าหงส์กระจงแต่ศิษเเวศ
 มีรักษาหงส์มาหลงแปลง
 เพียงวีเรื่องความเคืองชินคิขอก
 ยั้งชนข้างทูลข่าไค้หน้าลอบ
 ถึ้แจ้งจิตแล้วว่ามีทวงห้วงสวาท
 เออกระนั้นตอกหรือใจกะสัตรี
 เหมือนนพาคว่าตักตักกักเก็บ
 ท่านกักรอกรันไปจนราว
 พิหวังจิตว่าจะกิดถึงความตลึง
 จนก้านหน้ามาเวือนกลีบเขื่อนพลิว
 ตุดากไม่ตอยให้เค็มตา
 จะว่านั้เป็นจักรระคิเคียม
 เพราะมีทหวังจ้งนังหัยก
 รูปพิพานชั่วเห็นตัวมอม
 ไค้ลวคิมทรพยเขานับถ
 ล้มลุกเจ้ากัคอยทำลอบตรง
 เพียงเคียนยังเห็นว่าเฮนเซ
 คู่มองฟ้าหน้าผากเป็นปากแครง

ว่าข้าเสียดความสัตย์ที่ตรงไหน
 เคียนที่ใครเป็นทองแดง
 ตามเพศวิไสยเคยแสง
 ตามแหล่งแลเล่นไม่เห็นรอย
 นำคาพนคกลงผอยผอย
 เจ้ากัพลอยห่างเหินสเทินที
 พอพพิศตรเจ้ากัผาดผินหน้าหนี
 เป็นราคิมัวมิคไม่ยักยาว
 พอสยเสียดราวสันไม้ทันสาว
 นางขกเข้าพนนอยกัลอบยลิว
 พิเผาดังหน้าคอยละห้อยทิว
 ซักหน้านพานโกธรพิโรธเรียม
 อนิจจาทำไค้ไม่อาบเหนียม
 เหมือนธรรมชาติเขมข่มเขาให้โคยอม
 ชมสมขัตหม่อมฉ้วนตัวฉอม
 ไม่เหมือนหม่อมชนข้างที่ใจจ
 กระนั้นหรือหม่อมแม่มีแร่หลง
 พิศวงหวังสวาทไม่ขาดแล
 สมคเนแล้วกระนั้นสิหม่อมแม่
 พักความแม่เหมือนเพ็งไม้เปล่งทัน

พยงจำคำสยทไรฝ่าย
 คงจะอยู่เคียงให้เที่ยงธรรม
 ถึงชายอนลอบฟ้าลงมาแล้ว
 นนงให้มันก่ายค้วยอันใด
 ถ้ามั่นเห็นพเมอจยเจ้า
 ไม่เห็นเลยว่าจะเป็นดังเช่นนี้
 ๑ คกระระนั้นแลฉันมันชาติชั่ว
 ก็เพราะใครหักหาญวางร้างรัก
 แม่น้อยใจจึงให้เขาข้านี้
 เมื่อต่างคนต่างไม่อาไลยกัน
 ถึงใครก็ประกอบก็ขังเจ้า
 ถึงใครไปอย่าขี้อา
 เป็นความสยภัยเกิดเจอนิจตข้า
 ทุกวันฉันวันทองเป็นสองใจ
 แต่ข้างเจ้าอีกได้นางลาวทอง
 เป็นค้วยผลกรรมมาจำกวน
 ที่ไรฝ่ายนั้นข้าให้สยคเจ้า
 จึงเก็บของวันทองลอบให้ไป
 ไม่หลงเงินเล่าหลมที่ไรฝ่าย
 เอาเงินควให้ผัวทำสินสอด

สัตายมได้ร้างภวรมยขวัญ
 อันตัวนั้นไม่คิดเป็นสองใจ
 ถ้านอกจากหม่อมแก้วทวารักไม่
 หากไม่ลูกได้ในทันที
 ตายเปล่าขาดเค็ดแล้วคอฟ
 ชั่งเสียดหลงชมอารมณ์รัก ๆ
 มีค.มัวลามกตกปลัก
 ชักชักคักคักคักจะฆ่าฟัน
 ละอายใยไม่ก็กระไว้นั้น
 ว่าไปนั้นจะมาก่อนพรอณ
 ข้าเล่าอยู่ตามประสาข้า
 หักหน้าคุมเหงเจ้าอย่างไร
 ถึงจะว่ากหาเห็นจริงค้วยไม่
 ยังอาไลยคิดถึงคณังครวญ
 ไม่มีคิดถึงน้องเลยสักส่วน
 จะวิววนลำเล็กกันทำไม
 ก็ใครเล่าว่าหาทั้งขวังข้าไม่
 ไม่นึกไต่หรือที่ไต่ทำสินสอด
 ฝ่ายชายหรือระไต่ วันทองกอก
 ครวพทกอดคจึงกัสนักใจ ๆ

๑๑. เธอแน่คร่ทำนผู้หญิง
 ก็ใครอ้นวอนข้าให้ขอใคร
 วันเจ้าลยข้าวิวาทกัน
 นนข้าเก็บเอาไปได้กกล
 ู้แล้วว่างานนั้นรักข้า
 รักจนเลมอเพื่อผมไป
 แต่มาง้อจะขอคืนสนธิ
 นั้นหรือรักหากแกล้งเป็นเชิงซัง
 เพราะใจเจ้ารักจนข้างไดอน
 เจ้าอย่าพิกแต่่งพคเอาแต่ก็
 เพราะมาสาพิภคค่อจนข้าง
 ลอยนวลแก่ลวนเรื่องสำคัญ

๑๒. ทำไมจะมาก่อนพิไรว่า
 บั๊กเล่นตามไม่สบายใจ
 ข้าโง่บั๊กตามประสาโง่
 ก้วยไม่ข้างเหมือนอย่างแม่ศรีเมือง
 เมียหม่อมก็เช่นช่างสคิง
 ช่วยกันคคิกร่องท่าเยองยัก
 ึ่งขกนอนบั๊กสคสามข
 เมือแตรมมาตัวขัไม่ทันดู

ข้าหาเถียงว่าจริงไปได้ไม่
 พลอยเอาเงินให้มาทำทน
 ทนหันมออยู่กับหม่อมขุน
 หรือยังไม่ค้มทนทให้ไป
 ถึงทุกวันยังทาสันรักไม่
 กอกแก ฝนให้หม่อมขุนฟง
 ยังเบือนบิตซึกหน้าตะแคงหลัง
 แต่จะนั่งพคด้วยก็ไม่มี
 เห็นข้าเขาวงเจอนสขัทน
 ฝนม่านยังมีเป็นสำคัญ
 ึ่งนึ่งยกม่านขางทกสังสรรพ
 หาไม่ม่านสามชั้นผมอใคร ๆ
 ก็เมือก่อนนนข้าหาทำไม่
 หรือพลอยพาเอาไหมของใครเปลื่อง
 ไม่ไ้อโยอ้างอวดประกวคเรื่อง
 ยักเยองเอาความฮารมณรัก
 เป็นไรมิขิงม่านไทกันยัก
 บั๊กบั๊กแล้วกชวณกันมองดู
 หรือใครว่ารู้เเห็นคองหู
 คิกว่าระรู้กระโหมพ

เมื่อคราวเลิกทัพกลับเชียงใหม่
แม่ทัพมอมาหาเพลิงกลางวัน

๑ ชีชะต๋อขำเจ้าวันทอง
เพราะว่าข่าวไพร่ข้าไม่มี
คุณชายนายเจ้าจะได้พัก
แล้วทั้งนายประต๋ออยู่หลายชั้น
นี้ศักรักรวยบริษัทยาหน้อง
ใช้จะทำหุ่นหินด้วยฉันทา
เป็นกรรมเวรคอกณะเจ้าเมื่อวันนั้น
ไม่ต้องร้างแรมนิราสสวาทเซย
โดยแค้นศึกแสนถึงอยู่บ้าน
แสนเสียดายมิได้วายหลายคน
จึงกำหนัดหวังว่าจะองง้อ
เจ้าอย่าได้ร้างรักให้รักรวน

๒ นี่ย่ำว่าเลยคะหม่อมมีครจิตต์
สู้ครองตัวทำผัวอยู่ในห้อง
ก็กลัวว่าจะไกลเจ้าขุนช้าง
ควรหรือพ่อทูลหัวไม่กรณา
แล้วมีหน้าหม่อมข้าชักคายได้
หากพิศายทองลงไปทัน

จนทุกวันนี้ยังนอนฝัน
เป็นโรนนั้นจะไม่ทักกันโดยคี่ ฯ
เจ้าซึ่งกรของสอยแซมเส้นเกศ
จะได้ ขี้คานหามมากกลางวัน
ไม่พักผลึกซักหน้าสยัคณ
จะไม่ฉันท่อนให้พี่เข้ามา
จะต้องดูกะโทษซึ่งโทษ
แก้วตาอย่าได้คี่กระแวงเลย
วิวาทกันไม่ควรคอกนงอเอ๋ย
พี่น้องนเกยนลาตึงตึง
ไม่สำราญมีจิตคั่นนึกถึง
พอมมาถึงทอดถอนดูไทยครวญ
โลมชลอร่วมรักภิรมย์สงวน
จงคิดทวนข้างเด็กเจ้าวันทอง ฯ
ฉันทักคิดว่าหม่อมตรอมมิวิหของ
จนเลิกทัพเชียงใหม่กลับลงมา
อสาห์สร้างกลิ่นไอคกลงไปหา
ให้เมียลาวนั้นว่าสารพัน
จะฆ่าให้วันทองชีวาสัตย์
พ่อห่มหั้นย่นรอนดูไม่มีใย

ถึงกระนั้นเล่าอันยังครองสัจย์
เพราะเขาร่ำมนต์ที่ขันธ์ของหลับไป
เมื่อมีคนสืบทอดไว้แล้ว

ไปรดเด็กเจ้าประคุณอย่างระคาง
จึงเก็บรักเสียให้ชาวสวาทเด็ก
นึ่งจะกรายมาเท่าทุกวันนี้

๑ อนิจจาใจเจ้าวันทอง
พี่เสณสวาทมีรูปร่างดีดวอน
รูปร่างชวนช้ำก็อัปลักษณ์
ไม่คิดถึงเพื่อนยากที่จากมา
ให้สิ้นห่วงข่วงใยของสายสวาท
จะให้สิ้นอาลัยในใจนาง

๑ วันทองร้องกรีกหัวดกแล้ว
ร้องขอโทษพลาททางตัวสั้น
คนพินนหรือจะต่อสู้อยู่
ตัวสั้นแฉะยอมให้หม่อมทำ
พ่อฆ่าอันเสียเด็กอันองไม่ว่า
อันในชาติกันของหัวใจ
เหมือนด้วยงานวานว่าเอาความคิด
แลดูหน้าก็จะว่าทรลักษณ์

หาสลับเอาใจออกหากไม่
จึงไต่เสียดด้วยขันธ์ข้าง
จะกลับรักพี่แก้วก็ค้อย่าง
เป็นกศลเราสร้างเท่านั้นไว้
อันหญิงอันงามเลิศมีไหนไหน
คำนี้ให้รู้ว่าพี่ร่วมอุทร ๆ
ใจนี้ยังมีเหมือนมาแต่ก่อน
ควรหรือศักรอนไม่นำพา
อย่างไรเจ้าจึงรักมันหนักหนา
เอาเด็กพี่จะฆ่าอ้ายขุนช้ำ
จะห่มหันให้ช้ำเป็นสองข้าง
คว่ำตายขันธ์กว้างจะฆ่าฟัน ๆ
ทอดตัวขันธ์ขันธ์ข้างกางกัน
ว่าฆ่าฟันทำไมให้เป็นกรรม
จนคดีพิณาสคาคคอกว่า
เชิญหาหั้นฉันทเด็กที่ซัดใจ
เมื่อชาติหน้าน้องขอพบพ่อแก้วใหม่
ซึ่งจะกลับคืนไปสมาวันรัก
ถึงสนิทก็ยังเห็นรอยประจักษ์
ไม่เลือกพิศตรครองชายเป็นสองคน

ถ้ารักฉันวันทองเช่นน้องเด็ก
หรือจะเอาเมียงามสักสามคน

๑ ความนี้จึงโฉมเจ้าชนแฉน
เจ้าปลื้มใจพิศได้ภิรมย์ครอง
นี่ถ้าเราจะมีลูกด้วยกัน
เมื่อมีสมควรถูกแล้วไป
ถึงไถ่นางต่างอันสักหมั้นพิศตร
มาแลกกับวันทองคนใดขวัน

คำขจรท้าวว่ามีตรจิตต์
เมื่อสญสินเยอโยธาโดยเลย
บุญนัยมิได้แนสเน่เห็น้อง
เหมือนเอืหาเทียวตามขยยา
ว่าพลาทางร้ายพระคาถา
ลยหลังวันทองของโย
ทำลูกเขื่อนเส่มือนจะไปจริง
คอยท่าน้องจะเอาของแต่งตัวรว

๑ ขนแฉนยื่นหยศคอยท่า
จึงหีบเอาเทียนไปจุดไฟ
เลือกแหวนพลกพลาณลานจิตต์
ไม่เอาเล่าก็คึกเสียดายพัน

จะประเสริฐเป็นสุขสุดผล
น้องจะค้นหาให้ตั้งใจของ ๆ

คล้ายแค้นจึงคอยคำสนอง
จะนยเป็นพี่น้องใดคนใด
สักสองสามคนนั้นก็พอได้
จะหาคนอื่นให้ทำไม่มี
นวลกษณเลิศโฉมประโลมศรี

เป็นความสัจย์เด็กพี่ไม่แลเลย
จะมีผิดเสียหรือน้องวันทองเอ๋ย
ค่อยอยู่เด็กทราวมเซอพิชชลา
พิชชลาวันทองไปสู้บ้า
มิให้คนเห็นหน้าพิสไป
ผูกจิตต์วิญญาหาข้าไม่
ข้าเข้าไปด้วยมนต์มหาลลวย
วันทองวังวังว่าฉันจะไปด้วย

เป็นเพื่อนม้วยหม่อมแก้วที่กลางไพร ๆ
วันทองรีบมาในห้องใหญ่
จับกุญแจไขกำปั่นยนต์
แต่ยี่คืบก็เปิดเยื่ออยู่หลายหน
ครั้นจะชนเอาให้หมกก็มากหนัก

ทั้งสองสิ่งวัลย์คุ่มห่อเพชร
 เงินทองของอันก่หนักนัก
 แล้ววัยเร่งไขก่าบ่นกลาง
 จะไม่พินแค้นที่กลางไพร
 นาคเกยวกรวักหางของนางทอ
 บุกเป็นรูปชุนรศนชกวางทอง
 กลางผืนเป็นรูปพระยาครุฑ
 แล้วสรวรณลักพาแก้วกาก็
 ลางผืนเป็นรูปช่อฉรุต
 เป็นรูปสัตว์โสภากน้าชม
 แพรชมฤทัยทิมม่วงเขียวขาว
 เลือกเอาแต่ตากคเข็มชายไป
 เลือกผ้าทักวช้อยู่ในห้อง
 กลับคนค่านางถึงชนข้าง
 อนิจจาเวทนาเจ้าข้างเอ๋ย
 เรียกเมียแต่ลวันแม่ทุกคำควร
 สวาทักจกหาให้ทุกสิ่ง
 เมียจะเอาอะไรไม่ซัดเลย
 ทั้งคุณผู้คุณคนแล้วบลข้า
 ขันทรวงกลิ้งเกลือกเลือกไป

นางแคะเกล็ดเอาแต่ยอกไม้สู้หนัก
 เลือกที่เต็มรักจึงเอาไป
 คุดผ้าหลายอย่างหาเอาไม่
 เลือกแต่ลวันผ้าไหมยกทอง
 อีเหเนาขอขมาประจำช่อ
 แนน้องนุชนางกินรี
 สมณชในห้อยปราสาทศรี
 ไปพิมานฉิมพลีสำราญรมย์
 แนนชอกสาเกษมสม
 แล้วมาเลือกผ้าห่มที่หีบใน
 เป็นระนาววันทองทาค้องไม่
 พอจะไต่ห่มนอนที่กลางทาง
 จนมนต์ค้องควนค้อยเลื่อมล้าง
 วางของเสียนางทอคทิวครวญ
 จะชวทเชยภิมย์ชมสังวน
 ไม่ลามลวนให้หนังหมองใจเลย
 พ่อรักเมียจริงจริงเจ้าขนเอ๋ย
 พ่อทลหัวเมียเอ๋ยเมียจนาใจ
 พ่อรักจกทำเป็นไฉน
 ร้องให้ ไม่เป็นสมประที

แล้วนางศรศรคนกชนโค
 ฝพรายช่วยพลนไถกนที
 นื่องจะให้พนักเขี่ยปากทอง
 แม้นมีไต่กินของซึ่งสินบด

๑ ครานั้นพรายของกมารทอง
 ออกซอเขี่ยไถ่น้ำลายไหล
 พนจนกระกนให้อ้อมหน้า
 จะลวงกินเหล้าเขี่ยให้เต็มเมา

๑ ขุนช้างครันคนพนกาย
 มีชดถกขยทรวทวสันเขย
 หลงกอกหมอนข้างว่านางนื่อง
 ครันเนอครันควมัวพนใจ
 คึกจะใคร่ไต่ส่มขมนัชง
 กอกหมอนนอนกระชียเจรจา
 แม็กกล้าเข้ามาถึงในห้อง
 พกเพื่อเล่นขบ่นพมไป

๑ ครานั้นชนแผนแสนสนธิ
 เหม่ตักพรายอเพอนวชัน
 ขย้าไต่ให้พอมึงพนตัว
 ขยากไถ่ไม่คึกชีวิตเลย

๔๓

จึงว่าลเขี่ยไถ่แก่ฝั่งผี
 ไถลวงองนโคตคนคน
 ไถ่ของพแนงแกงทงชน
 จงผลาญไถ่สนสนมเกิดขย้าไว้ ๆ
 ขย่มองยนักทงนอยใหญ่
 ขยากไถ่พแนงก็วยเฮา
 แล้วจะทำให้หลยเสี่ยตังเก่า
 พลางทเลาให้คนพนตัวพลน ๆ
 วุ่นวายหลงเพื่อเลมอสน
 เจ้าวันทองเอี้ยกอกพเจ้าไว้
 นแกมวันทองหรือมิใช่
 นอนนึ่งเสี่ยไถ่ไม่เขี่ยคมา
 ให้หนักคังทยคองแผ่นผา
 ขนแผนมันจะมาพามมไป
 จะแทงให้ไต่ก้องออกให้ไต่
 ไม่ล้นตาขันไต่มีหวานอน ๆ
 แค้นคึกใคร่สยัสักพินท่อน
 มึงไม่กลวโทษกรณีสักนิกเลย
 ระวังหัวจะฉิบหายอพรายเอี้ย
 ทำเล่นเลยเฉยเลยใจ

๖

มัดคิ้วด้วยไม้หวายแซ่
 แต่มีให้ช้อตอยากล่าซากใจ
 พรายกรีกหัวคิ้วขึงขอโทษ
 ทำเล่นคอกพ้อพอนตัว
 หนักหลายจำไม่ทำแล้ว
 แม้นไม่หลายจำทำสืบไป
 ขนแผนให้ฟังพรายขอโทษ
 ชิกวนใจวันทองมีเสียด
 ผนวแทนใส่ข้าออกถวายเรีย
 ้นเขาชวนหรือทวนมาทำไม
 เราคิดว่าจะมาเอาของดี
 พิวากลแล้วเจ้าวันทอง
 แล้วร้ายมนต์เทพวิญจวน
 ฟ้าไม่ข่มขืนใจให้รำคาญ
 วันทองต้องมนต์มากลจิตต์
 ไปรคเด็กไม่ซำจะคลาไคล
 เล็ดอกเอาอัสคักเมื่อซิกสัน
 จำหาของตึกทิวไปนานา
 ว่าพลางจุดเทียนเวียนไป
 แล้วรอกคึกกรมใจฮาไลยนัก

ซาคีชั่วเห็นแต่จะกินไก่
 ยังควรทำกูไก่ไม่เกรงกลัว
 ไก่ ไปรคเด็กเจ้าประคุณพ่อทูลหัว
 แล้วระกหวทขบลงไว้
 ถึงไก่แก้วก็หารขบสิ้นเปลไม่
 ขยาไว้ชีวิตเลยในคราว
 หวยโกรรณก็มีเสียดที่
 บลผีให้หวคั้นชนยานใจ
 เจบเสียดวานช่วยมายกได้
 ไปกอกกันไว้ให้อิมใน้อง
 มีรู้งบิลลึไม่หาของ
 พระสุริยาจวนจะส่งอย่าเนิ่นนาน
 ทำกระษรเคิรมาจากสถาน
 เมอรักบ้านอยู่แล้วก็อย่าไป
 คังคึกครวญครำน้ำคาไหล
 ้องจะไปมิให้ห่มอมโกรธา
 จะล่ายากยากจนไปภายหน้า
 ถึงซาคเจ้าซาคขบลาไม่ยากนัก
 ขวักไขวไซของอชลกขล็ก
 เปนท่วงหน่วงหนักถึงมารทา

ใ้แม่ทุลกระหม่อมของลูกแก้ว
 เสียแรงอุ้มท้องวันทองมา
 ชุณแผนผังค่านางรำร้อง
 เขกน้ำชะโลมลูบไล้
 อย่าไคกนักเล่นนึ่งวันทองเอ๋ย
 อย่าหนักหน่วงนานเนิ่นเกินเวลา
 วันทองนึ่งฟังชุนแผนว่า
 จำจิตต์จำจากจะทำไกล
 ผู้เหย้าท้าวเรือนจงค่อยอยู่
 มีกรรมตามมาขอลาแล้ว
 เทพาอารักษ์ช่วยคักเคื้อน
 มีกรรมทำมาจะลาไป
 เชิญช่วยบอกข่าวเจ้าชุนข้าง
 อย่าตามไปเลยไม่เข้ายา
 สิ่งห้องเสร์จัน้องมาผลัดผ้า
 ห่มสืขวิโรยโดยควรการ
 ห่อผ้าใส่ในกระตายน้อย
 สอนสั่งชุนข้างด้วยปรานี
 ชุณแผนว่านึ่งหมองมัวนัก
 ควดยชักคึกมือออกมาทันใด

จะล้วยแล้วไหนเลยจะเห็นหน้า
 แต่ซาคศพมารคาไม่เห็นใจ
 สงสารวันทองไม่นิ่งได้
 ชื่นใจได้สั่มประคิมา
 มาชื่นเซยกกับพี่จะคักว่า
 พระสรียาจนวนรุ่งจะรีบไป
 สอนว่าน้ำตาลงหลังไหล
 ไหวส่งให้ห้าน้องลาแล้ว
 พิศคหน้าตาเป็นดองแถว
 แก้วแหวนเงินทองจะให้ใคร
 ผู้เหย้าท้าวเรือนเอาใจใส่
 ที่ไหนจะได้กลับคืนมา
 อย่าพรวงคำเลยตามคำขำ
 เขาจะฆ่าเสียเปล่าไม่เข้าการ
 เอาหลังเป็นหน้าหน้าสงสาร
 กะทายมารคาให้ใส่ของที่
 น้ำตาไหลย้อยลงเรื่อ
 ว่าดีทรวงซำระกำใจ
 ว่ารักห่วงใยไม่ไปได
 ออกจากเรือนใหญ่ของชุนข้าง ฯ

๑ ความนั้นวันทองหมองใจ
 เหลียวหลังแลหลังเจ้าขุนช้าง
 วอนว่าชนแผนให้หทัยอยู่
 ทั้งชองบทรักลุ่มไว้
 รั้งมาเจียนหมากจับพลปลาง
 สันปลุกลุกเร็วให้ลุ่มตา
 ชนแผนจะพาเอาอันไป
 ผู้พรายก็ไม่ช่วยน้องด้วยเลย
 นิจาเอียนน้องไปเห็นไม่รอด
 ด้วยเขาเคืองแค้นแสนสาหัส
 ไล่เจ้าประคุณของเมียแก้ว
 ว่าปลางนางทอศกนรกาย

๑ ชนแผนคอยเห็นว่าผิดเวลา
 กลับมาหานางด้วยชัใจ
 นี้มาหาหมากพลูหรือเจ้า
 ดิบพรายกุมารทักขุนช้าง
 วันทองไม่ไหวไฉนจะลุก
 ก่อนแค้นชนแผนด้วยชัใจ
 ถึงจะไปมิไปคงจะตาย
 ถึงพาไปที่ไหนคงระยำ

อาวรณ์มิใคร่จะเอียงข้าง
 อีกอ้วนนวนนางสดใจ
 หมากพลูหาได้หาไปกินไม่
 หม่อมคอยประเดี๋ยวใจจะกลับ
 ทางเขียนหนังสือไว้ข้างฝา
 หยิกผลึกหนักหนาไม่ตื่นเลย
 ลุกขึ้นซึ่งน้องไว้อย่าได้เฉย
 พ่อมานอนนิ่งเฉยหลับตากรน
 จะม้วยมอคยรวโรยในไพรสณฑ์
 พอลับคนแล้วจะล้างให้ว่างวาย
 จะกินน้ำตาแล้วไม่ขาดสาย
 เพียงจะวายวางชีพลงทันที ไ ๗
 ล่วงมาบ้านนั้นไปไหน
 แลเห็นร้องไห้รักขุนช้าง
 เขามือตวันทองลงต้มผาง
 ดอกฟ้าพณปลางด้วยชัใจ
 กำลังจุกหาคิชีวิตไม่
 จะเป็นไรก็ให้เป็นเถิดตามกรรม
 ไม่รักกายจงฟาดให้คาคคว่ำ
 มันจะทำร้ายเล่นเช่นลำพอง

ขุนแผนคว้าไค้แซนกระซอกมา
 ขุนแผนเข้าใจในทำนอง
 วันทองต้องมนต์คลอใจรัก
 อย่าผูกแซนฉันจะหักหลดออกไป
 กะท่ายหกหายสิ้นทั้งไม่สอຍ
 ขุนแผนว่ามีน้ำไม่เสียที่
 ๑ ครานนั้นนางแก้วกรีธา
 แอบแฝงเงาเส้าให้เข้าใกล้
 ใ้วันทองไปไไหนจะกลับ
 คึกจะใคร่ออกไปเจรจา
 แต่เลี้ยงเลียบชายชายอยู่ในหน้า
 พอวันทองเห็นเงาเข้าฉับพลัน
 จะนำความบอกออกตัวไป
 อยู่อยู่ก็จุ่มมากล้ากรวย
 ๑ ครานนั้นขุนแผนแสนสนธิ
 กลัวแก้วกรีธาจะน้อยใจ
 คอยอยู่เถิดแล้วพี่จะมารีบ
 แหวนให้ไว้ชมต่างพี่ชาย
 แม้ยังมีจวนรุ่งสว่างฟ้า
 ว่าพลางทางพาวันทองไป

วันทองทำให้พี่เสียในท้อง
 เข้ามนต์มาต้องให้อ่อนใจ
 จะเฝ้าผูกซักฉันไปถึงไหน
 ไม่มีใจแกลังทำว่าขรานี้
 พี่หมากพลอยหล่นตกกระเจกหัว
 ก็เอาเถิดแล้วพี่จะหาใช่ ๆ
 แฝงเงาที่ตานางหลังไหล
 กลัวจะทิ้งไว้ ไม่กลับมา
 แล้วจะไม่มารีบเหมือนคำว่า
 กลัววันทองจะว่านคั้นแะกัน
 ค่อนอกจ่าน้ำตากังเขกสรรค
 คึกกลัวตัวสั้นว่านางพราย
 เห็นเงาไวไวแล้วกลับหาย
 กลัวนางพรายกอดขุนแผนไว้ ๆ
 รุ่งฤทธิไตรภพขบไสมย
 ทำกล่าวขรไปสยว่านางพราย
 มีไ้กลับถ้อยคำระส่ำระสาย
 ค่อยอยู่นางพรายอย่าใส่ใจ
 จะอยู่เพื่อนแก้วตาในห้องใหญ่
 ชื่นชมสมใจไม่ซ้ำการ

พานางออกทางประตูใหญ่
 โอ้เคยอยู่เป็นสุขสำราญ
 ค่อยอยู่เกิดเจ้าแก้วกิริยา
 ทงสหายท้าวเรือนสนทวกัน
 ๑ ความนั้นชนแผนแสนสนธิ
 เห็นน้องหมองเศร้าเจ้าโคก
 ให้ระรวยไปควัยเทพวิจวน
 ครั้นว่าวันทองเจ้าต้องมนต์
 ครั้นเค็รมาดังมาลีหมอก
 ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
 ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐
 ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐
 ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐
 ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐
 ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐
 ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐
 ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐
 ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐
 ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

วันทองร้องไห้หน้าสงสาร
 เคยนั่งขี้กม่านข่ระกวดกั้น
 ออย่าเหมือนอนตัวข้าได้ ไคคคัลย
 ข้าขอวิวันที่ประนมลา ฯ
 อันประสิทธิ์ศกมอ้อาคมกล้า
 เหลียวมาหยอกเข้าแล้วเข้ามนต์
 ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
 ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐
 ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐
 ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐
 ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐
 ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐
 ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐
 ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐
 ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐
 ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑ วันทองเหลียวคั้งเคหา	ขี้มจะวายชัวค้วยโคกคัลย
ไอ้แก่นไปจะไกลกัน	สาวพินจะพวากแล้ววันนี้
ใครเลยจะเล่าให้เข้าใจ	ว่าเขาพาน้องไปทางไหนนี้

(ทรงนถบยัเคิมชาค)

(เรืองทชาคทรงน คอชนแผนพานางวันทองขีมาออกจากเมือง
 สพรธมไปลงลำน้ำขานพลย นาลกจะขีมาขามไม้ไต่ จึงไปททำเรือจ้าง
 ร้องเรียกคนเรือจ้างให้เอาเรือมารย โดยอ้างว่ารยสังสมเค้พระพินวสา
 ให้ไปสี่ยข่าวข้างลำคัญ ฝ่ายมะถ่อทะขมมอญเจ้าของเรือจ้างลำคัญว่า
 จริง ก็เอาเรือจ้างมารย)

ขี้กระทงเรือลากกระชากเข็ญ
 กลยมาข้างท้ายข้ายโยกไป
 เอาหัวไหล่เข้ากันตะขันเข็น
 เข็นเรือออกไต้คักไจนัก
 ครั้นเข้ามาไกลเห็นหญิงงาม
 เกลอกถ้อยอะไรทไไหนมา
 นลิกนางในวังมาแน่แล้ว
 หน้าตาเข้าขี้คเมียงมัน
 ขี้คใจเรียกให้กูเข็นเรือ
 วันทองออกสูไม่คума

ขี้มขึ่งนงกค้วยคกใจ
 อ้ายเรือมนคิคเลนไม่เข็นไหว
 คอกขโยอย่างไจิ่งแน่นนัค
 อ้ายเรือปรคคคเลนเค้มสยัก
 หอยคักคางสันวันรยมา
 คิคขามทวาคหนีไม่เข้าหา
 หลอกเลนเจรทมาลวงกัน
 แค่นมาลวงให้แจวอยู่ค้วสัน
 จนกไม่ทันลางขตา
 ว่างใจพายแ่วทงแกฉา
 หม่อมชากูแนข้างนอกทาง

ขุนแผนร้องเขื่อนม่านเหลือง
 เหาของคือออกทะเลิงว้างเกริงกร่าง
 มะด่อตกใจเมื่อขีตพุง
 กุระบอกให้เขาเอาตัวไป
 ๑ ครานั้นขุนแผนแสนสนธิ
 ข้ายมอญเจ้ากรรมทำรำคาญ
 โลมแล้งเข้ามาแต่ไปตรงหน้า
 ช่วยข้ามส่งเราให้รอดไป
 ว่าพลางทางดอคแหวนก้อย
 ยืนส่งไปให้อยุ่ไค้แคลง
 อ้ายมะด่อหัวเรือแล้ววัยแหวน
 เห็นแหวนสูกงามอร่ามตา
 รักแต่อกคล้ายทททายาน
 พ่อคุณเหมือนเอาฟูกมาให้นอน
 ขุนแผนลงเรือช่วยวัยพาย
 สีมอกกว่ายเวียงเคียงเรือทัน
 วันทองเจ้าต้องคุณพระเวท
 ถึงท่าฟ้าซันจากคลอง
 ข่ายหน้ามากามทิดอิสาน
 ตรงไปบ้านไม้ไผ่ลัว

โจงกระเบนเสียดเป็นโรนนายเรือจ้าง
 นุ่งผ้าพายพลางก็เป็นโร
 ว่าใครเอามันงูไปไหน
 จำไว้ในคอกนครบาล
 พรุนจิตต์เกรงความจะพังสรวาน
 โจนม้ายานวิ่งวไป
 ขวนพดเจรจาปราไสย
 เราจะให้คำจ้างที่เห็นอวยแรง
 ไซ้มุกสูกพร้ออระวัยแสง
 จวนแจ้งข้ามส่งจงเร็ววา
 ชะเง้อแห่งนหัวคากจนปากอ้า
 กุระชายช่วยเข้าไว้กอดนอน
 กบือพรมนหมยานเมียบันศร
 การวอนเชิญท่านลงเรือปลัน
 คอนท่ายกโคกจนตัวสิ้น
 เชือกพันข้อมือเจ้าวันทอง
 ให้เอาเกทเปรมยวักไม่มีต้อง
 อ้อมน้องซันนั่งหลังอาชา
 คั้นคักกตงานชำนาญเข้า
 ยังโกรธาจึงลากผลากไว้

เขียนขอกลอลตามวิมทาง
 วยกันเล่นให้ส่ายใจ
 แล้วกล่าวสัพพอกหยอกวันทอง
 เห็นจะยกผลตามมาครามครัน
 พะบอกเขาว่าวันทอง
 เกือบแหวนเงินทองของตระการ
 ว่าเพราะขุนช้างนั้นเลว โดน
 กอดเขาเราไว้มิให้มา
 ร้องให้ต้ออกจนฟกซ้ำ
 เกร็ดเข้คน้ำตามากกลางทาง
 ๑ วันทองฟังนำคำเฉลย
 ฝากคอดพอสกัษวาทา
 ชึ่งไม่อายผู้สาวทักกลางข่า
 ทำหน้าตานิ่งเฉยด้วยเคยใจ
 นหรือทหารผลาญทัพลาว
 คึกมากก็น่าใคร่หัวเราะ
 ๑ ขุนแผนฟังนึ่งวันทองว่า
 ชักม้าเลยवलคักคักทางไป

ขุนช้างรีบตามมาวงใต้
 ใครคักก็จะไ้เห็นมือกน
 ถ้าขุนช้างรักนึ่งจริงใจ
 จะจักสรรคักนึ่งมากกว่าสามล้าน
 เจ้าร้องให้คักมามาหน้าสงสาร
 ลอยหนีจากบ้านวังตามมา
 หัวโกรนสี่แฉวเหมือนแมงยา
 ยักหน้าแกระเอือกไม่วาง
 เนอนมเจ้าคักล้าทงสองข้าง
 ยักหางมาวังวังวอนมา ฯ
 พัวลเอ๋ยชื่อนคักประคักชู้ว่า
 มุส่าน่าจะประจานไว้
 ไม่ออกคักขู่ปลาชึ่งว่าไ้
 ชึ่งไม่เกรงผีไพรจะข้มเขาะ
 ว่ากล่าวคักมันเข่นมันเหมาะ
 ฟังเพราะเสนาะสนคักใจ ฯ
 เมินหน้าเหมือนหาได้ข้มไม่
 พลางชึ่งข้มนงไม้ในไพรพน

โน้นแน่นก้อลุ่มตะกรุมใหญ่
 วันทองน้อรักอ้อย่ำทุกซัชน
 แลวันกว่าผัวเจ้ามารีบ
 อึงจากรักใคร่กระไรเลย
 วันทองร้องไห้อะไรนั้น
 รู้ว่าฉันทัวข้าพามาไย
 หม่อมเห็นแต่่นก้อลุ่มตะกรุมใหญ่
 นกสร้อยทองจับมองคันสัดคือ
 ไทน์ไต่บินว่าเขาไปอยู่ในวัง
 เชื้อแล้วเห็นฉันทะโกรธา
 ๑๐ ขุนแผนฟังน้อว่าต้องใจ
 ทายกันเท่านั้นน้ออย่าว่าเลย
 ยักษาพาฝูงบงรำแพน
 เลียงคุดเหว่าเราเร่งพระสุริยา
 จักรจันเวโรไฟเวาระว่อง
 ตรีตรีขาวเคลอนเคอนคัมมีค
 โคถกมฤคาออกจากซุ้ม
 ซันค้ายร้ายไม้อ้อยเวียนวง
 เห็นผ้าแดงแดงตะแดงก
 สมจรกับถึงวังไปมา

ห้วงามนี้กระไรว่าใช้ฉันท
 ชมเด็กที่คนชอยเซย
 ช่างงามสรรพพรปร่างช้างเอ๋ย
 วันทองเอ๋ยมารีบจงกลับไป
 มันไม่ขันคอกคะทำไถล
 ว่าไต่เพราะอยู่ในเงอมมือ
 ถัดไปนั้นไม่เห็นคอกหรือ
 มีลาวทองแล้วหรือเขาตามมา
 มิไปรอดเสียแล้วกระมังมาตามหา
 จะโจนม้าลงเสียแล้วไม่ไปเลย ฯ
 ยัมละไมในหน้าคิ่งเฉย
 ชวนเซยชมไม้ในไพรมา
 นกช้อแอนเว่วร้องกักก้องป่า
 ไก่ป่าขันเคอนพระอาทิตย์
 เลียงคองในเรือยเจอบัจจิตต์
 พระอาทิตย์เขยเมเมฆกระจ่างคอง
 ฝูงสิงวังกลุ่มในไพรระหง
 ห้อยหัวควิลงแล้วโจนมา
 ร้องโหยยโหยยโหยคักเรียกหา
 ขนคั้นพุกกษาสบายใจ

ขุนแผนขี้ออกให้นางดู
 ทียักข่วนค้อนให้แล้วเมินไป
 ขุนแผนว่าเห็นน้องไม่เคยเห็น
 วันทองว่าเขือขึ่งเหล็ดค
 เหลี้ยวมาโลมขุขลุยได้
 ลัพยอกหยอกไปในไพรวัน
 ๑ ความนี้จะกล่าวขบไป
 ครันรุ่งสกึ่งขวยเสียงกา
 กอกหมอนลนุคลำขำนุ่น
 คิกว่านิ่มน่องประคองนอน
 พิษนว่าเหยียขกระทานหก
 ฌมพเป็นโรจิงขางเขา
 ทรวงนิ่มพอยหนักหนา
 เมยอคาคว่าทำให้ตกใจ
 เป็นโรจิงเป็นไปเช่นนี้
 คือกอกชกใจคิงไฟฟอน
 เมียข่าไปไหนไม่เห็นเลย
 วังเหยียขพานหงกงันไป
 จะลุดไปไหนไม่มายอกเลย
 กุระขยไปโยให้ป่นคว

วันทองออกสุ่มไม้ตุ๊ก
 ษะกระนั้นชอขใจท่านคนค
 ขอกให้ขมเล่นกลบโกรขพี
 ขุนแผนว่าเราหนีมาด้วยกัน
 วันทองผลักใสแล้วผินผน
 บันเทิงเริงกระสัลทังสองวา ๆ
 ฌงินข้างหลับโหลในเคหา
 ลุกขินคว่าหาทเคียงนอน
 หยุ่นหยุ่นไล่คลำขยำหมอน
 ขุหมอนวอนว่าให้ขุคเกา
 ตกใจว่าหนีไปเล่า
 ลุยเลียนเคียนเปล่าใครเขาไป
 นี้ใครมาลัดถอนไปเสี้ยไหน
 ฌะนมิใช่ทเคียงนอน
 ผิกแล้วฌะนก็เข็นหมอน
 แม่เจ้าเข็นก็หมอนทังสองโย
 แม่วันทองเอ๋ยไปอยู่ไหน
 ฌาลูขหลุดไม่รู้สิักคว
 แม่วันทองเอ๋ยแกลึงหนีผ
 จะค้อยหัวแตกตายเสี้ยขกัน

รักเมียชายใดในบุรีพิณ
 รักใครในท้องพระอรณ
 แต่รักกันซสตรกถเพียงน
 รักใครไม่วายสวาทเลย
 เมอตะกสยงจูเจ้า
 เอาสไปเปลี่ยนไว้ให้พชาย
 กลืนเจียงคิตสไปหม
 แม่เอียไปไหนจึงไม่พย
 ลกเลยหวลลยวาททุกแห่งแหรน
 รุยชมลยลยมิอเจ้าทรามไวย
 ในหนังสือนี้ว่าขุนแผน
 สกคคนชนเรือนทำหยาช้ำ
 คำขำหนักหนาขำทำทาย
 เขาว่าเพราะขำยังอาไลย
 ขำโถมเข้ากันทางขวางไว้
 เจ้าจึงไม่ม้วยชีวิ
 แหวนทองทั้งนทขาเกยไป
 เจ้าอย่าอ่ยขำจงเร่งคิค
 อ่านหนังสือแล้วรู้ สกค
 ฌัวตัวเองแล้วแม่ควงใจ

ก็ไม่สิ้นสครรักเหมือนใจพิ
 ไม่เหมือนพทกรวนทองเลย
 ควรรหรือยงหนพเฉยเฉย
 พเฝ้าเซยชมเจ้าไม่คลาคกลาย
 ลูกชนคว่ำเปลวมาสมุทหาย
 คัวหายไปในจิงไม่พย
 กลืนเนตกลืนนมยงจอนอบ
 หรือลองใจไพล่ทลยไปแห่งไร
 เห็นหนังสือแฉวนน้ำตาไหล
 อ่านหนังสือไปทงนาคา
 เขาแสนเคืองแค้นเจ้าหนักหนา
 แล้วดูคคว่าพามาด้วยชักใจ
 ว่าสู้ตายหาไปค้วยเขาไม่
 ชักกายออกไต้ระฆ่าคิ
 ธิบว่าจะไปไม่หลีกหนี
 ขำว่าตทุยปลกจนตฤทธิ
 พอะไคคค่างไม่วางจิตค
 ทลแล้วจงคิคตามไป
 เอาหนังสือทลทวแล้ววังให้
 พิไม่ไกรอน้องวันทองเลย

ผลกรรมอะไรไม่รู้ตัว
 อีพรายไปไหนไม่บอกเลย
 เสียแรงกุเลียงรักเล่า
 ใ้กัพเนงแกงปลาปลายำ
 ันหายไปในอู่ชาติชั่ว
 พาโลที่เคหาเป็นอาจีน
 เทียวเรียกย่าวรรณหลังคังขวยขวย
 ย่างปลัดทกนออกซานซานลงมา
 อ้ายหมามาตักปล้ำปลา
 ซุนข้างรักชิตขึงขักไ
 ปล่อยให้ช้ายซนแฉนเข้ามาจับ
 ู้คนคนนากักกว่าอ้อ
 ักแม่วันทองของกูไป
 ้องให้พลงทางเวียงศรพญา
 อ ครานันจึงพันศรพญา
 เมียหายในมุ้งมาทำดี
 ออกกนยังรุ่งไม่ลืมตา
 ลุกซนเรียกย่าวมีลาวไป
 ย่างวิ่งหาหอกกายเครื่องคัสตรา
 ักกนได้กว่าห้าร้อยคน

จนมันลักโกนหัวน่องเฮีย
 ึ่งเฉยเสียได้ ให้มันทำ
 เส้นเหล้าเข้าเต่าปลาทุกเช้าค่ำ
 เสียแรงกูทำให้ มึงกิน
 ขบไตทททเสียให้ สัน
 คัศรมาหนสันไม่นำพา
 ย่าง ไคตขนทงหลยขนแกผ้า
 ย่างเลมอก่าว่าอ้ายจัญไร
 กุได้เอาชวดเหล้ามึงไปไหน
 ั้งนอนหลับกระไรทั้งหมาน้อย
 ทำไมไม่สับมันลักหน้อย
 ไม่คอยคัศรให้จู่มา
 ชาติชั่วจัญไรอ้ายใจหมา
 ึ่งเร่งตามย่าวขำมายกน
 ังมวันนอนหลับตายันอ้อ
 โยมิไล่สันกูญแจไว้
 เมียหายมาค่าเขาฆ่าไ้
 ขอกให้แจ้งใจกันทุกคน
 ูกข้างผูกม้าโกธาทล
 ั้งพากไฟพลส่วยหนองา

อึกทั้งลาวล่อพวกทวาย
 มีฮารอถึงครมมีฮอมา
 ข้าไทข้าไคร้อมไว้หนักหนา
 วิชาตามยามนคงจะหนี
 ๑ ขนข้างเห็นพรอมีไพร่ไม่จริง
 ฮายนานั่งฆ่ามาลุดจน
 ไก่ถูกยี่ให้ขกออกหากย่าน
 เร่งไพร่รีบไปใจว่าพิง
 ครั้นถึงกิ่งทาวระหว่างไพร่
 เห็นฉลากขากไม้ในมรรคา
 ในหนึ่งสื่อนนว่าฮายเต่าคย
 มงอวกข่มเหงไม่เกรงก
 มงทำกรงกรงหยงนัก
 จะให้น้ำต้ามึงหยคย้อย
 เร่งตามกุงมาทางนี้เด็ก
 แม่วันทองของเองมาชมตง
 มาแล้วหรือยังฮายขนข้าง
 ฮายข้าสามลามข่ามเหมือนแมวทัย
 ฮ่านหนึ่งสื้อแล้วขุกยากัน
 ให้นายควี่เข้าจะตีดำ

เคยชอชายนอไม้กฤษณา
 ศรพญาชอกหมายนายฉับพลัน
 ไปฮายนานั่งผ่าขมิ้น
 มีนจะทันเทาะไขที่ไหนพัน ๆ
 นาคาหลังหลังวังสียสัน
 เลียงพลควยเหล้าเมามิวอง
 เลียงขันสทานอภัยผางผิง
 ขนข้างคณิงคตลงมา
 ฮายพวกพลไพร่ทไปหน้า
 ชวนกันก้มหน้าลงต
 ฮายชซาบักชยบนอนเหมือหน
 คหมีนพ้อยิ่งกว่าเต็กน้อย
 ให้ประจักษ์ลมฮอกสีกหน้อย
 ลกคามึงจะห้อยกระเด็นลง
 ฮาย่าเคล็ดคตเลิงกระเจิงหลง
 เขี่ยทางนคตวงกคฮยวัย
 ฮายอิ่งฮ่างแซ่เกดฮอกเขยฮัย
 แล้วฮาย่าหัดวัยตามวันทองมา
 จะให้ไปทางนั้นฉีกหนักหนา
 ท้วยหนึ่งสื้อหยายข้าจะไกรรเรา

พุกพลางทางสี่ซังกองแล่น
 เห็นไม้ไทวไทวเป็นเงาเงา
 ซ้ายพวกไพร่กองหน้าพากันวิ่ง
 ซ้ายข้างเมาอุ้อไม่มีฤทธิ์
 ชนข้างเกี้ยวข้างจนขอหัก
 ความทุกข์สรวปญาตามแย่งเขี้ยว
 ศรพญาจึงว่าแก่ชนข้าง
 เมื่อเห็นแน่แล้วด้วยกันมันคง
 ความเที่ยงตรงหนองออกทุ่ง
 พยเก็กเสียงววมันเล่นแปลง
 ว่าพวกเองเลี้ยงโคอยู่ปลายนา
 ชายหญิงเข้ามาในไพร่
 เด็กเด็กพวกกลัวพากันไหว
 เห็นหญิงชายพากันมาวั้น
 ข้างหม่อมผู้หญิงนั้นชกท้าย
 เอาศอกแซะและได้มีมา
 ข้างหม่อมผู้หญิงชบหน้าแนบ
 แล้วเข้าไปพุ่มไม้ใบลี้
 ๑ ชนข้างใต้ฟังเด็กเด็กว่า
 ชีชะถ้าปะไม้ละไว้

เื่อชนแผนอยู่ทนหรือเข้ล่า
 ไม่มีใครอาชเข้าทวยเกรงฤทธิ์
 ยังกิ่งผ้าผ่อนล่อนไม่ติด
 ย่างเห็นใครร้องว่ามาโนนแล้ว
 กระซำกซำกกันกระแตกลงแตกแก้ว
 ตกข้างคำแผลลง ในพง
 คนอื่นคนขบงอย่าพลอยหลง
 ขดปลก้นพงระชาตงแดง
 เกรียงผงคล้อออกกั้นแจ้ง
 จะใคร่แจ้งเนื้อความก็ถามไป
 ยังเห็นใครมาย่างหรือไม่
 เห็นข้างหรือไม่เจ้าเหล่าน
 ขอนกันขอกไปขยัดวันดี
 ท่านขมาหยอกกษตามทางมา
 ท่านหม่อมผู้ชายนันชีหน้า
 เหลือบหน้าจูกันแล้วแอบทัก
 ข้างผู้ชายล็กมวยเอาตม้นนัย
 ตรงคั้นมะพลับทอไป ๆ
 กังจักเป็นเข้าเหงื่อไคลไหล
 เป็นไรเป็นไปในวัน

จะฟาดให้ล้มด้วยคมดาบ
 กูจะฟันด้วยดาบคู่นี้
 ฟันส่วพญาแทบพลัดคอก
 นันแน่นายอย่างวันวานนี้
 ชนช้างหุยกช้างเข้าอาไศรย
 เลียงเหล่าเฒ่ามาอยู่เก็ก
 ๑ ความนั้นชนแผนแสนกล้า
 หุยกพิกเข็นเข็นเห็นชอยกต
 พาเจ้าวันทองลงจากม้า
 หักใบไม้ล่าตกลงเอนหลัง
 รุบแก้มแอบอิงพิงน้อง
 เวทมนต์คลอใจให้ประคิพิทอ
 ๑ พระพายชายช่วยมารวยริน
 ทอมทวลยวลยัวแยมัผลกา
 โถกิลากัแก้วสนั่นเสียง
 ักักรันสนั่นเสนาะคง
 เพราะพร้องค้องใจในกลางข่า
 แฉ้วแฉ้วเสียงแก้วโกกิล
 ไพเราะเพราะด้วยประโคมกัง
 ชนแผนอ๊กอ้วนรัญจวนใจ

ให้สำแก่ใจมันหยามอ้ายยักดี
 ทลคเอาอกฟเชาคุมอก
 ละโร่นนายย้ายอกข้ามแทบหัก
 เวาหุยกพิกพลก่อนเอากำสัง
 ทนองน้ำว่มไม้ไพ่วหุยกนั้ง
 ชวนกันไยนั่งระวังคน ๑
 พาวันทองมาในไพร่สละจ
 ด้กั้นพระไทรโยกำยัง
 เข้าอาไศรยร่วมพระไทรนั้ง
 วันทองนั้งนั้งแล้วโยกพิค
 อายใจวันทองข้องขึง
 ปรณนียคักังเก่าเกษมมา
 ฟุงกลันขุขมาชาติทีในข่า
 ทรหลขรวยมาลากระจายตง
 ฟุงสำเนียงมยเวศทั้งเทมหงส์
 เวโร่งเสียงวังเวงคังเพลงพิณ
 คณายกร่อนร้องแล้วโผผิน
 คังพิณพาทขันธ์งกถ้อมใจ
 เจ้าวันทองฟุงเจียนหลยไหล
 ปลอยให้วันทองขสมมา

เรามาหาใคร่พระไทรนี้	เกลือกจะมีฝูงเทพฤๅชา
จอมเจ้าจะว่าเราหายช้า	ขอมมาเจ้าเสียเถิดคนนี่ชิ่ง
วันทองว่าใช่อะไรนี้	นำขี้กลีกลงแปลงไม่แฝงห้อง
หม่อมเหมือนจะแก่งประจานชิ่ง	นี้บ้านช่องแล้วหรือนี้ไม่มีอาย
ถ้าคำนี้ยังกระไรชิ่งไม่ว่า	จะขอมให้เสนาเสียโดยง่าย
จะไปไหนพื้นมือของหม่อมพลาย	นี้สุ่คตายแล้วหม่อมอย่าทำเลย
เรามาช่วยกันแต่สองคน	ใครจะค้นมามองเล่านี้ชิ่งเข็ย
ว่าพลางทางแอดแนบชมเซย	อย่าผิดเค้เพี้ยนไปเลยให้ขี้คยว
อกแนบอกนั้งประคองทัย	เมฆพยับมีคคลุ่มกลุ่มกลางทาว
เมฆลาต่อแก้วอยู่แหวววาว	รามสูรหน่วงนำวสนัยกร
ประชีกไล่ไกลันางสว่างขวานเป็รอง	ฟ้าประเทืองฝนปรอยเป็นฝอยว่อน

(หม่อมขยับเพียงเท่านั้น)